

Dnesek

ROČNÍK II.

V PRAZE 19. ČERVNA 1947

CENA Kčs 3.50

Dvanáct hodin o retribuci

BEDŘICH GOLOMBEK

Svoboda a socialismus

Dr. ANTONÍN KLATOVSKÝ

Historie jednoho diktátůrka

MICHAL MAREŠ

Znárodněný automobilový průmysl

JIŘÍ HEJDA

Kouzla kolem cirkusu

KAREL TARABA

Kolínský koncentrační tábor

Dr. JAN BĚLEHRÁDEK

Diskuse o zemědělství

Inž. VLADIMÍR EMMER

Dvě polokoule — Východ a Západ ve svobodě tisku — Neofašismus — Čistky a mravnost — Nechovilnost - naše nešťastná národní vlastnost — Theorie a praxe v populační politice — Kapitalismus v malém — Sdělení — Místní národní výbor v Oloví — Listárna redakce

na prázdniny

Václav Řezáč:

ČAROVNÉ DĚDICTVÍ

Vyprávění o statečném chlapci, který pomocí kouzelné čepice osvobodil své rodné město od kruté nadvlády tyranského samozvance.

S četnými barevnými ilustracemi Vilmy Vrbové.
Cena váz. 120 Kčs

U knihkupců.

Fr. Borový.

TOVÁRNA VE SLANÉM

STAROPRAMEN

JAK VÁM CHUTNÁ?
PŘESVĚDČTE SE RADOST VIDĚT A POPÍT
SMÍCHOVSKÉ PIVOVAR-NÁRODNÍ PODNIE

koupím do domácnosti radié „Superhet“. Ušetřím naň, budu-li kouřiti z dutinek

Abadie

Prostě se mnou!

Za radié „Superhet“ vyčám 6000 Kčs. To ušetřím za 1000 dnů po 6 Kčs denně, protože 60 parizánok za 60 Kčs a 100 dutinek „Abadie“ dvojitá za Kčs 8.90 dají 100 cigaret, jež se kouří velmi příjemně. Proti stejnému počtu cigaret celých ušetřím 50%, t. j. při den. spotř. 20 cig. 6 Kčs denně. A to se v kouření neomezují.

Součkův jam

OBSAH DNEŠKA Č. 11: CATO: Plánování a krise. — Dr ANTONÍN KLATOVSKÝ: Svoboda a socialismus. — Dr S. VELIMSKÝ: Záruka budoucího blahobytu. — WALTER TSCHUPPIK: Smrt v laboratoři. — FERDINAND VALENTA: Vážné slovo. — Rekněme si pravdu. — JAN HROMČÍK: Diskuse o zemědělství. — Válka a mír. — Zlidovění soudnictví. Divné způsoby. — Pravý muž na nepravých místech. — Začneme už šetřit? — Hlas mladého člověka o veřejných věcech. — Ještě k případu majora Soffra. — Časy se nemění.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

YDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

YCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 890-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.522. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskne Melantrich, Praha II. Václavské náměstí 22.

Dvanáct hodin o retribuci

Sněmovna rozpravěla 10. a 11. června o retribuci. Zabývala se jí na podnět ministra spravedlnosti dr. Prokopa Drtina, který 29. května pronesl ve sněmovně výklad o výsledcích retribučního soudnictví. Netajil se nedostatky a stíny, kterými bylo postiženo toto lidské dílo, a poslanci pak ve své kritice je zvláště vyhledávali. Přes všechna rozčilení, útoky, obvinění i nedorozumění, jež se musela vyskytnout v rozpravě, vedené s opravdovostí a někdy i fanatismem, lze říci, že těch dvanáct hodin přineslo užitek. Ministr spravedlnosti odpověděl zatím pouze na jedinou výtku, a to tu, že nesplnil, co sliboval vojákům před bitvou na Dukle. Poslanec Steiner žádal splnění toho slibu jménem mrtvých. Dr. Drtina pravil, že nikdo nemá práva mluvit jménem mrtvých. Živým sdělil, že komunistická strana byla dosti mocná, aby převzala odpovědnost za provedení retribuice, jestliže se jí zdálo, že se provádí špatně; pokud jde o mravní stránku, řekl, tu rozhoduje o tom, zda jsem jednal správně a v duchu odkazu našeho společného boje, moje svědomí. Ostatní otázky, nadhozené v rozpravě, si prostuduje ministr nebo si vyžádá k nim zprávy od více úřadů a odpoví na ně v některé příští schůzi sněmovny. Protože sněmovna vyčká této odpovědi, rozhodla se hlasovat o tom, zda je spokojena s výsledky retribuice, až později. Bylo by tedy předbíráním tohoto hlasování, kdybychom o něm předem řekli, jak asi dopadne. Nicméně pokusíme se, aby si čtenář sám na tuto otázku odpověděl. Protože látka je příliš obsáhlá, utřídíme ji, aniž vynecháme věci podstatné a pro stručnost necháme mluvit samotné poslance alespoň o některých věcech nejzákladnějších.

Historický úvod

»Objektivní zhodnocení výsledků retribuice můžeme mít, máme-li srovnávací měřítko, a to nám dává historie. Starí Řekové považovali za politický zločin i oblibu, které se dopracoval některý občan většími zásluhami o vlast, což bylo v rozporu s jejich pojetím demokracie. Posílali do vyhnanství politické provinilce ostrakismem. Římanům sloužily k těmto účelům tabulae proscriptorum. Plutarch líčí hromadné vraždění nepohodných lidí za diktátora Sully, nejvíce pro majetek. Quintus Aurelius, jedna z obětí, když zvěděl, že se jeho jméno octlo na tabuli, zvolal: Běda, běda, můj majetek mne pronásleduje. Středověká Itálie byla pravou vlastí politických procesů. Guillotina francouzské revoluce lišila pouze mezi přívrženci revoluce a jejími odpůrci. Také anglické dějiny jsou bohaté na politické procesy, jejichž nejohrožnějším výkvětem byla Marie Stuartovna. Historie nás poučuje, že politické procesy jsou bojovým prostředkem vítěze na upevnění vlastní moci a zničení politického protivníka. Politický proces je mocenský fakt, oděný rouchem práva a maskou spravedlnosti. Žaloba v něm argumentuje nejasnými pojmy.« (Posl. dr. Rozehnal.)

»V Londýně a v Moskvě se vedly po dlouhé měsíce podrobné rozpravy o našich retribučních normách. Tehdejší naši představitelé jak v Moskvě, tak i v Londýně sotva tušili roli, která jim bude později přisouzena. Dr. Drtina jistě netušil, že bude ministrem, kterému bude svěřen resort a provádění retribuice. Již v té době se objevily stejné sporné body, které jsou dodnes spornými. Tak byl spor mezi prof. Klecandou a Kreibichem o to, má-li být přímo v retribučním zákoně řečeno, kdo se provinil. Byl také spor o to, jak má být zaměřen hlavní zájem retribuice, jak postupovat u těch, kteří chtěli kolaborovat, jak u těch, kteří kolaborovali ze strachu a jak u těch, kteří kolaborovali z donucení atd. Byly to v podstatě spory o to, má-li být naše retribuice prováděna soudy, které soudí, nebo sbory, které nesoudí, které jen odsuzují, spory, zda má být spravedlnost podřízena politice, nebo politika spravedlnosti.« (Posl. dr. Jan Stránský.)

— »Posl. dr. Stránský se ve svých poznámkách zapomněl zmínit o nejzávažnějším a nejdůležitějším případě, o rozporu mezi komunisty na jedné straně a vládními kruhy v Londýně. Rozpor spočíval v tom, že komunisté od počátku žádali, aby zrádci Hácha a Moravec byli vyhlášeni za zrádce národa a aby bylo v rozhlase našemu národu jasné řečeno, že Hácha a jeho spolupracovníci budou přísně potrestáni.« (Posl. Šling.)

Nedorozumění

»Hodnotíme-li naše retribuční procesy podle historického měřítká, musíme přiznat, že dekret presidenta republiky č. 16 z r. 1945 měl své nedostatky. Vznikl v době, kdy ještě nebylo přehledu o typických druhích zločinů, které by měl postihnout. Tak zejména formulace »propagace fašismu« je tak široká, že byly dány všechny předpoklady nejednotného postupu při posuzování otázky viny. Špatně informovaná veřejnost nebrala zřetel k samozřejmemu předpokladu každého trestního činu, že totiž je třeba nejen objektivní, nýbrž i subjektivní stránky, to jest zlého úmyslu. Bylo tudíž povinností zkoumat, zda je dán subjektivní úmysl podpory fašistického a nacistického hnutí, či zda šlo jen o podporu z nestatečnosti. Nejednotnost výkladu také zaviňovaly výrazy »zavinil« a »způsobil«, jejichž široký výklad vedl k překročením, a rovněž výklad pojmu »udání« se velmi různil.« (Dr. Rozehnal.)

»Nesmí zůstat neslyšen hlas těch, kteří se vrátili z gestapáckých mučireň, poznamenání... Těmto hlasům mělo by být popřáno mnohem více sluchu, než hlasům jiným. (Posl. dr. Gregor.) — »Bylo by bývalo na místě stanovit zvláštní skutkové podstaty intelektuálních původců a duchovních ředitelů všech martyrií. Nikdo na světě neprovedl princip odpovědnosti tak důsledně jako Němci. Jak jsme jim připadali malicherní, když jsme se snažili o důkazy jejich viny. Podle povahy svého úřadu a své funkce byl intelektuální původce omezen na vedení a výkon trestu přenechával svým podřízeným.« (Dr. Jelínek.)

»Velká většina politických vězňů byla přesvědčena, že až se vrátí do vlasti, bude dávno pozdě. Představovali si, že všichni, kdo hráli z mravní slabosti nebo zbabělosti ošklivou hru, budou jí sami pohlčeni. V tom se přepočítali. Bude oceněno historicky, že náš národ zachoval r. 1945 tradiční postoj naprosté spravedlnosti a vůle k ní a hleděl z důvodů dějinných a politických, abychom i v republice došli k nejmenším tvrdostem a nespravedlnostem a pro mezinárodní forum získali co nejvíce argumentů. To byl také důvod retribučního dekretu, který byl připraven za hranicemi bez našeho vědomí a počítal se skutečnostmi jinými, než s jakými jsme se po válce setkali.« (Posl. dr. Bláha.)

»My, kteří jsme prožili okupaci doma, jsme věřili, že titů zrádci a pomahači Němců budou snad v revoluci likvidováni.« (Dr. Kokeš.)

Vady přípravného vyšetřování

»Hned po revoluci začaly činnost vyšetřovací revoluční výbory. Vyskytlo se mnoho stížností na jejich činnost a neobdobnost. Další překážkou, která zdržovala rádný chod, bylo, že lidové soudy dostávaly spisy hodně opožděně. V řadě případů vyšetřovací komise podlely možnosti užít svědeckého materiálu k politické agitaci a místo soudům jej dodávaly tisku. To mělo potom vliv na celé jednání lidových soudů. Jinou vadou vyšetřujících orgánů je, že se staraly příliš mnoho o zjišťování viny a vůbec odsunovaly možnost, že by byl vyšetřovaný nevinen. Státní zástupce dostal do rukou materiál, podle kterého se zdál případ jasný. Soud, který je vázán určitými předpisy, musil připustit důkaz o nevině a tím se vysvětluje veliký počet osvobozujících rozsudků, který tolik překvapil.« (Dr. Jan Stránský.) — »Základní vadou národního a lidového soudnictví bylo, že látka, která jim byla předkládána, byla buď příliš podrobná, anebo zase nedostatečně připravena a vyřešena.« (Dr. Bláha.) — »Zvláštní kapitoly zaslouží přípravné řízení národních výborů a SNB, kam byli přibráni noví lidé, jimž právní pojmy byly dosud cizí. To ztěžovalo práci soudů, které jen s velkou námahou se pak mohly dopátrat jádra věci. Materiál byl dodáván po částech, takže se proces oddaloval.« (Posl. J. Uhlířová.)

»Důsledek nedostatečné práce v některých vyšetřujících komisích a často i jejich neobjektivního řízení byl ten, že se řízení protáhlo a skončilo jinak než si přály nebo představovaly vyšetřující komise. Cinnost národního soudu byla zdržována také tím, že ministerstvo vnitra dodávalo oznámení a materiál někdy i během přelíčení.« (Posl. dr. Bunža.)

Svědectví gestapáků

»Nelze pochopiti, jak může dr. Gregor (pozn.: je soudcem) odsuzovat pokyn ministra spravedlnosti o nevhodnosti gestapáků jako svědků, když je známo, že k tomu pokynu vedly zkušenosti. Ohromná většina naší veřejnosti přijala s uspokojením toto opatření, které zabránilo, aby gestapáckých individuí mohlo být zneužíváno proti našim vlastním českým lidem.« (Dr. Hobza.) — »Zůstane navždy skvrnou na našich porevolučních poměrech v prvním roce, že se našly orgány, které užívaly svědeckví gestapáků a členů Sicherheitsdienstu.« (Posl. Jarmila Uhlířová.)

»Výnosem ministerstva spravedlnosti adresovaným státním zástupcům, že výpovědi gestapáků nemají být podkladem obžaloby, byl úmysl zákonodárcův zastírán. Posouzení nějakého svědka a jeho hodnověrnost je výsadním právem soudce a nikoli ministerstva spravedlnosti... R. 1947 byl vydán výnos ministerstva, že u soudů nemají být slyšeni jako svědci gestapáci, nebyl však vydán výnos proti slyšení kolaborantů, takže docházelo k tomu, že vynikající kolaboranti se navzájem podporovali svědeckvými.« (Dr. Kokeš.)

Strach, msta a gestapismus

»Bránili jsme se tomu, aby s výkonem retribučního soudnictví bylo spojováno vyřizování jakýchkoli osobních, stranických nebo jiných záležitostí. Nemohli jsme také spojovat retribuční se svým bojem za lepší a spravedlivější společenský řád.« (Posl. Langr.) — »Přímou povážlivě se zdá tvrzení v exposé pana ministra, že velká část udání byla podána z důvodů osobních v důsledku narušeného charakteru.« (Dr. Gregor.) — »Naše retribuční soudnictví poskytl nám příležitost seznámit se také s některými zahanbujícími zjevy.« (Dr. Hobza.) — »Určitá charakterová lehkost, kterou jako národ trpíme, je důsledkem našich několikerych duchovních zlomů.« (Posl. V. Beneš.) — »Očistý někteří lidé zneužívali ke mstě na lidech, proti nimž měli zášť, ve mnohých případech pak i k tomu, aby se zmocnili jejich majetku nebo místa. Tak byli velmi krutě postiženi leckdy i vynikající vlastenci, kteří se za okupace plně osvědčili. Byla jim způsobena veliká újma mravní, újma na zdraví a újma hmotná a nesmírné příkoří, které potrvávalo, dokud nebyla prokázána jejich nevina. Naproti tomu mnozí unikli trestu vlivem politických přátel. Nechyběli ani takoví, kteří vystupovali jako udavači, aby sami unikli pozornosti trestních orgánů.« (Posl. J. Uhlířová.) — »Nechceme řešiti retribuční sociální problémy.« (Dr. Jan Stránský.)

»Tak zvaným gestapismem v porevolučních dnech by se neměl špinit čistý štít naší revoluce a nemělo by se ho užívat pro každé jen trochu příkřejší zacházení s kolaboranty... Nestřípíme, aby pod rouškou jakési absolutní spravedlnosti byli bráni pod ochranu zrádci a kolaboranti a naopak pronásledováni skuteční bojovníci za svobodu a špiněná naše revoluce.« (Dr. Gregor.)

»Vyšetřování provinilců a působení na svědky gestapáckými metodami nesmí náš lidové demokratický stát nikdy trpět.« (Dr. Bunža.) — »V listopadu 1945 upozornil posl. Višoch ve sněmovně a já sám naprosto otevřeně na nepřístojnost, které se dějí v zajišťovacích policejních vazbách. Odezvou byly stovky souhlasných dopisů a takové spousty zasláného konkrétního materiálu, který však nikdo nechtěl, neboť tehdy panující strach znemožňoval různé vyšetření těchto věcí.« (Posl. Ota Hora.)

»V diskusi jsme slyšeli, že u nás vládne strach. Většina našeho národa žádný strach nemá, neboť náš lid ví, že má zajištěnou práci, že má zajištěnou bezpečnost, že se může svobodně vzdělávat a nemusí se obávat žádného gestapismu.« (Posl. Sling.)

»Národ bojoval, aby strach neměl... Dnes už náš lid strach nemá, a má-li někdo strach, jsou to kolaboranti.« (Posl. dr. Kokeš.) — »...dr. Rozehnal chtěl říci, že v retribučním dekretu chyběl jeden paragraf: Nemakejte nám na kolaboranty.« (Posl. Kokeš.)

Soudy a soudci

»V exposé pana ministra spravedlnosti byly uvedeny imponantní číslice o naší retribuční, z nichž vyplývá závěr o

velkém pracovním výkonu našeho soudcovstva, které se takto řadí k ostatním složkám našeho pracujícího lidu v plnění dvouletky.« (Dr. Gregor.) — »V našem soudnictví se staly některé prapodivné případy. Svědek, který měl vypovídat proti kolaborantovi, byl pro urážku na cti dříve odsouzen než kolaborant... Celá tíha retribučního soudnictví dolehla na provinilce ze sociálně slabších vrstev... Sociálně slabší obvinění nemají stejné možnosti jako společensky vynikající jedinci, aby mobilisovali ochotné advokáty, a proto jejich tresty byly neúměrné při srovnání s tresty, jež postihly osoby majetné a vlivné.« (Dr. Kokeš.) — Předpokladem dokonalé očisty národa byla očista soudcovského stavu. (Posl. Steiner.) — »Toto soudnictví nelze označiti jinak, než jako výsměch spravedlnosti.« (Posl. Pašek.)

»Retribuční dekret nebyl pochopen ve smyslu zákonodárce ani těmi, kteří jej vykládali, ani těmi, kteří podle něho soudili, tím méně lidmi, kteří jej dnes kritisují.« (Posl. dr. Bláha.) — »Někteří přísedící, delegovaní politickými stranami, nepochopili význam retribuční.« (Dr. Kokeš.)

»Z celé debaty je vidět, jak se z jasných věcí mohou dělat věci komplikované a že to snad ani není náhoda, nýbrž že jde o to, že lid pravděpodobně nemá věcem, o kterých se jedná, rozumět.« (Posl. Koštejn.)

Bedřich Golombek

poznámky

Dvě polokoule

V květnových dnech čekali lidé v Praze na příjezd Američanů; utěšovali se tím, že už jsou v Berouně, ba i v Radotíně. Děti měly připraveny květiny. Ale nikdo nepřišel. A nedočkali se ani ti, kteří čekali, že nad Prahou se objeví americká a anglická letadla. Vždyť ještě nedlouho před tím každý den dopoledne hlásily sirény nálet; ještě nedávno byl nálet na Českomoravskou a Vysočany, o kterém šel Prahou svorný názor, že byl právě tak mistrný jako (už) zbytečný. Kdesi na západě byli čeští letci. Teprve později jsme se dozvěděli, jak jim bylo. Kousali se do pysků. Chtěli udělat víc, než jen poslouchat, co se děje v Praze.

A v té době odcházeli a odjížděli z Prahy Němci. Přeplněná auta. Peřiny a dětské kočárky, děti a ženy, šaty a zavazadla. Šli a jeli Plzeňskou a Kartouzskou. K Pízni. K západu. Němci byli podmraceni, strach a nenávisť jim hleděla z očí. Ale přece v těch očích byla jakási plachá radost. Je se cestou k západu zachráněni. A v některých bylo ještě trochu více: naděje, že se jednou pustí Západ do Východu a že potom bude s Němci dobře.

Dostí záhy po začátku května pochopili lidé, proč marně čekali na příjezd Američanů. Poznali, že někdy za války se dohodly velmoci o rozdělení sfér v Evropě a jinde, a že i to, co se stalo v Praze, s tím nějak souvisí. Proto se musili čeští letci na západě kousat do pysků a (jen) poslouchat, co se děje v Praze.

V první světové válce se hodně mluvilo o malých národech. O jejich právu na sebeurčení. O jejich právu na vlastní, samostatný stát. Proto se po této válce hodně změnila mapa Evropy, zejména střední. Po druhé světové válce se rozhodovalo o Evropě a celém světě přesunulo na tři velmoci. SSSR, USA a Anglii. Tak došlo k rozdělení jejich sfér v Evropě a jinde. Svět se rozdělil ve dva světy. Zeměkoule se rozdělila ve dvě polokoule. A kdesi žijí Němci a vzpomínají si na to, co jim říkala Goebelsova propaganda o tom, jak se Západ dostane do křížku s Východem.

V době ideologií nejde hranice, oddělující dvě polokoule, přesně podle hranic, řek a hor. Jde mezi lidmi. I mezi lidmi u nás. Cizota mezi nekomunisty a komunisty roste. Přibývá lidí, kteří považují za možné a prospěšné rozdělit svět na dvě polokoule a snést na každou z nich tolik hany nebo chvály, nadšení nebo odporu, jak jsou jen lidé schopni.

Svět nemůže žít trvale v míru, bude-li rozdělen ve dvě polokoule. Není trvalého míru na zeměkouli rozdělené ve dva světy. Každý, kdo si takto jednoduše rozděluje svět na dva světy, pomáhá je rozdělovat ještě více a hlouběji.

Vývoj k demokracii a socialismu pobízí lidi k tomu, aby nebyli jen diváky. A právě proto v demokratech vzniká pocit stísněnosti, když pozorují, že ve světě se proti sobě formují a kupí síly, proti nimž síly jednotlivců jsou nicotné. Ale nikdy není jednotlivec tak malý a nepatrný, aby nemohl vystupovat proti tomu, aby se tyto dva světy nerozestupovaly tak příkre

proti sobě v jeho okolí, sousedství, aby i v jeho okolí se zbytečně nehromadily hořlaviny, které mohou přiblížit a zvěčnit požár. Byla-li druhá válka nazvána zbytečnou válkou, je zbytečné a škodlivé vše, co by jakkoliv mohlo připravit další válku, která se přibližuje každým i nejdrobnějším pocinem, který dělí svět na dvě polokoule.

Nedovedeme dnes pochopit středověk, který dovedl náboženskou rozdíly hnát do krajnosti, na život a na smrt. Ale mnozí lidé nejen klidně přihlížejí, ale podporují i kolem sebe toto rozdělování světa na dvě polokoule, z nichž každá podle nich by měla odstranit druhou nějakým křížáckým tažením.

Kolik lidí v USA a v Anglii se snažilo a snaží pochopit smysl a směr všeho toho, čím žila Anglie a čím žijí USA! Kolik práce dá, než si člověk udělá přesný a vyrovnaný obraz o tom, co se událo v Rusku od poslední světové války! A jsou lidé, kteří se všim tím se vyrovnávají v několika vteřinách, několika slovy. Jsou hned hotovi se svým úsudkem, zato však je pádný. Světlo nebo stín. A právě títo lidé, žijící chudobou barev — neboť v životě není jen prudká bílá barva a úpiná černá, ale bez počtu barev a jejich odstínů — přispívají k tomu, že se svět rozestupuje na dvě polokoule. Malý národ, musí přijmout jako skutečnost, že základní odpovědnost za uspořádání světa přešla do rukou států velkých. A i tak není bez odpovědnosti a možnosti. I tak můžeme nezávazně toto dělení světa na dvě polokoule.

V. G.

Východ a Západ ve svobodě tisku

Na pražském sjezdu Mezinárodní organizace novinářů byl učiněn první pokus najít takovou definici svobody tisku, kterou by bylo lze uplatňovat na celém světě bez ústupků politickým soustavám. Dalo se tudíž očekávat, že novináři budou řešit svobodu tisku z odborného — profesionálního hlediska, že budou hledat takové řešení, jež by se mělo uplatňovat všude a pro každého bez ohledu na Východ či Západ, na krajně socialisticky myslícího či liberálně demokraticky založeného a vychovaného novináře.

I zde se myslilo politicky, i zde se objevovaly dnešní mezinárodní problémy v zastřené i zjevné formě, i zde se uplatňovaly mocenské prvky. Stanoviska zástupců zúčastněných států byla značně rozdílná. Západní novináři ze státu s plnoprávnou opozicí nedovedli pochopit, že lze psát objektivně svobodně ve státě s obrovskou vládní většinou, ponevadž se píše v jejím duchu proti menšině, jejíž možnosti obrady jsou omezené. Východní novinář pak nemůže pochopit subjektivní svobodu amerického novináře, který si může dovolit kritizovat vše, co uzná za vhodné nebo co by kritizovat měl podle vyslovených nebo i jen tušených přání vydavatelových, protože sovětský novinář v této svobodě osobní vidí již anarchii proti státu a politickému vývoji, o němž je přesvědčen, že je přesně doktrinou stanoven a že nepodléhá změnám a výkyvům. Novináři ze státu s parlamentní opozicí hledají především objektivní svobodu tisku, zaručující, že novináře nebude zneužito ani vládní většinou. Naproti tomu novináři s materialistickým světovým názorem přijímají samozřejmě své dobrovolné podřízení kolektivu, tedy jistě omezení objektivní svobody, a nahrazují je svobodou psát v linii kolektivních zájmů a pro podporu kolektivního vývoje.

V debatě o svobodě tisku na pražském sjezdu vadilo, že až na několik uznávaných veličin mezinárodního žurnalistického kolbiště tu zasedali novináři především organizačně a stavovskými zkušenými, kteří však znamenají jen běžný průměr svého stavu. Snad ještě vyhraněněji by byla dopadla debata, kdyby bylo zbývalo na ní více času (organizační otázky Mezinárodní organizace zabraly většinu zasedání) a kdyby se jí bývali zúčastnili vesměs novináři světového jména, kteří by dovedli svoje stanovisko filosoficky a logicky zdůvodnit.

Prohlášení o zásadách svobody tisku, jak bylo přijato na pražském sjezdu, budou ještě zkoumat národní svazy novinářů. Delegáti sjezdu se shodli na tom, že svoboda tisku je základní zásadou demokracie a že může fungovat správně jen tehdy, když budou cesty informací a prostředky k šíření zpráv všem přístupny.

Svoboda tisku je založena na dvou skutečnostech — právu na kritiku a na volném získávání a šíření zpráv. To jsou věčné záruky a k nim přistupuje prvek osobní, který nelze nadiktovat ani svazům ani státům, ale jenž může být zárukou, že rozsáhlých práv svobody tisku nebude zneužito, což je vlastně předpokladem u všech demokratických výsad.

Právo na kritiku vyžaduje odstranění censury, volné získávání a šíření zpráv pak předpokládá zákaz omezování tisku nebo přístupu k informačním zdrojům. Americké stanovisko, podporované některými západními novináři, je nesmlouvavé a bylo přijato jako závěrečná část sjezdové resoluce: je nutno, aby všichni novináři měli svobodný přístup ke zprávám a informacím, dále je nutno, aby směli svobodně uveřejňovat zprávy, informace a vlastní mínění bez jakéhokoli omezení kromě ohledů na slušnost, čestnost a úplnost. Zejména je však americkým stanoviskem v duchu demokratického liberalismu podtrženo právo vydávat noviny komukoli a ličit v nich svá pozorování a mínění tak, jak to lze srovnat s novinářskou etí. Americký názor na svobodu novináře je naprosto liberální. Američan nemůže pochopit svobodu sovětského žurnalisty, který je vlastně zaměstnancem vlády nebo vládní strany a propagátorem vládních úmyslů. Vidí v tom závislost a nesvobodu, protože mu chybí kritika vlády a vládního směru. Sovětský novinář opět nevidí větší závislost novináře nad onu, kdy žurnalista, placen tiskovým magnátem, píše podle směrnic nebo v duchu svého zaměstnavatele, třeba by to byla oprávněná kritika stávající vlády nebo její politiky.

Je velmi zajímavé se dovědět, jak vypadá v očích zahraničních novinářů naše svoboda tisku, vycházejí-li u nás až na nepatrné výjimky jen noviny politických stran? Pro Západ či Východ se zdá být naše svoboda kompromisní a ne plně vyhovující. Američanovi se zdá, že svobodnější je ten novinář, který kritizuje nejsilnější vládní stranu, jež svou mocenskou převahou ovlivňuje politický kurs, a naopak, že méně svobody požívá novinář, příslušník nejsilnější vládní strany, který nekritizuje, nýbrž bojuje z příkazu nebo z politického šovinismu proti politickým odpůrcům za většinu své strany a za její, někdy i špatné nebo nedemokratické programy.

A jak se na tyto poměry dívá novinář z Východu? Nevidí svobodu tam, kde se bojuje proti vládní většině, nýbrž vidí tam placené žoldáctví, namířené proti většině lidu. Proto stanovisko sovětské delegace, proslavené jejím vedoucím Judinem, trvalo na svobodě a nezávislosti novinářů na monopolech, na majitelích, kteří pro své zbohatnutí činí z novináře služebníka, nečestného člověka, prodávajícího svou čest a nezávislost.

Mezinárodní organizace novinářů na pražském sjezdu musila za těchto názorových rozdílů najít stůj co stůj společnou základnu. Sovětské stanovisko, velmi vášnivě hájené a zastávané, se projevuje v resoluci dlouhou pasáží, mluvící o závislosti novináře na kapitálu. Práví se v ní, že svoboda tisku nemůže být nikdy plně zaručena, pokud noviny, zpravodajské kanceláře a rozhlasové systémy jsou vylučným vlastnictvím jednotlivců nebo soukromých monopolů, jež nemají odpovědnosti vůči lidu. Hrot stanoviska sovětských novinářů byl ulomen doslovně, zdůrazňujícím »nedostatek odpovědnosti vůči lidu«. Také v úvodu resoluce, kde se mluví o odpovědnosti novinářů, si vynutila sovětská delegace rozšíření této odpovědnosti na majitele novin, tiskových agentur a rozhlasových služeb.

Mezinárodní organizace novinářů jednala také o čestnosti a poctivosti svých členů. Není smutnějšího, ale na druhé straně ostřejšího důkazu o tom, že příslovi: Či chleba jíš, toho piseň zpívej, se projevuje především v politickém tisku celého světa. Vášnivost polemik a nesmiřitelná stanoviska by rozhodně nebyla hnána do krajnosti, kdyby všichni novináři dovedli řešit svůj zaměstnanecký problém s plnou hrdoostí a odpovědností tak, aby si zachovali vůči zaměstnavatelům nezávislost a tím největší měrou přispěli k dokonalé svobodě tisku.

Dr Leopold Buchniček

Neofašismus

Kdo si všimá pozorněji našeho veřejného života i spodních proudů v něm, nemůže nevidět, že v poslední době mnoho bývalých fašistů a protimasarykovců nasazuje si na hlavu korunu trnovou a snaží se vloučit znovu do našeho veřejného života. K slovu se hlásí staří rukopisní borci. K slovu se hlásí autor Fortinbrase. A všichni lidé tohoto druhu vystupují dnes s poukazem na své nevinné pronásledování ve dnech poprevratových. A najdou se důvěřiví lidé, kteří těmto mučedníkům věří. A najdou se zejména proto, že vyšetřovací metody, užívané po převratu ne ovšem justičními orgány, ale orgány jinými, byly namnoze opravdu takové, že slušný a demokratický člověk nemůže s nimi souhlasit, ač bylo jich užíváno proti komukoli. A protože se těchto method užívalo i proti lidem skutečně nevin-

ným, ti, jichž se revoluce právem ptala na jejich chování za druhé republiky a za okupace, také se dnes oblékají v roucho nevinnosti a nasazují si korunu mučednickou. Fašistické metody, užívané exponenty lidovlády, staly se tak přímou podporou neofašismu u nás. Vad a omylů retribuice užívá se proti retribuční vůbec. Zlaté medaile za zásluhy o český neofašismus měli by dostat všichni ti českokameničtí a kolínští křisitelé fašistických a násilnických method. Kdo by měl nejostřeji protestovat proti České Kamenici a Kolínu a všemu, co se těchto trapným zjevům podobá, je Česká protifašistická společnost. Nic — opakujeme — nepodporuje a nepodporovalo a nás novou kuráž jíti starého režimu, jako chyby, omyly a hříchy orgánů lidové demokracie v době po převratu a jako chyby, omyly a hříchy při výkonu retribuice. *Jiří Zhor*

Čistky a mravnost

Před časem hráli v jednom pražském divadle aktuální komedii Jaroslava Žáka „Čistka“. Kritička zejména v některých listech tuto hru zle pocuchala a vytáka ji, pokud se pamatujeme, především konstruování nepravděpodobných a nemožných situací. Pánům kritikům se tehdy nelíbilo, že v zákrové hře právě ti, kdo se za okupace chovali nejzbaběleji a nejohklivěji, zasedli si po převratu na stoličky soudců a chtěli vynášet verdikty nad těmi, kdo se v době nesvobody chovali mužně a statečně. Svatým právem veselohehnických autorů je, už od dob Gogolových, tragikomické situace vyostřovat a zobrazené tváře překreslit do karikatury, ale dívá-li se ten, kdo měl příležitost do pozadí mnohých očistných historii nahlédnout, na Žákovu hru, musí doznat, že Žák ve své „Čistce“ ani příliš nepřekresloval. Vyskytly se opravdu skoro až neuvěřitelné případy, kdy ti, kdož sami měli být souzeni, z opatrnosti a vychytralosti začali soudit druhé. A dokonce i případy, kdy ti, kdo druhé pro nedostatek říšského myšlení denuncovali, začali jim najednou vyčítat nadbytek tohoto říšského smýšlení. Případů k smíchu i k pláči. Zjevy, jež by mohly býti nazvány patologickými, kdyby za nimi nebyla pustá vypočítavost a chladné kalkulantsví: tehdy jsem si mohl jíti na kůži tak, dnes půjdou ti na kůži onak. Včera se o někom napsalo německému úřadu, že Masarykovu a Benešovu bustu schovával. Dnes totéž pero píše, že K. Y. Masarykovu a Benešovu bustu po příchodu Němců rozbil. Přemnoho lidí přesně podle Písma třísku v očích bližního svého vidí a břevno v oku vlastním nevidí. Pořídil pro sborník Háchův bibliografii juristy Háchy je hřích, napsat do tohoto sborníku oslavný článek nepřítelů, máš-li dnes tu pravou politickou legitimaci. Kolik skutečných a právě těch nejzákeřnějších kolaborantů dovedlo ujít květnové čistce a ještě si pomocel dopředu tím, že z kolaborace obvinili a očernili druhé. Jaký pak div, že za této amorální situace všichni, kdo byli nařčeni z kolaborace a nejlhůdněji ovšem ti, kdo byli z ní nařčeni právem, volají dnes do světa, že i jim stala se těžká křivda.

Kdybyste hovořili s předsedy různých očistných komisí, povědí vám o případech, v nichž se pro nejlepší vůli pro spleť vzájemného obviňování a osočování nedovedli už nakonec při všem spisovém materiálu sami vyznat. V některých případech došlo k záměrnému umělému zaměření scény a k nerovnému boji slabších a silnějších nervů. A v nejednom z těch případů lstiví chytráci alespoň dočasně zvítězili nad lidmi slušnými a korektními a křivda vyhrála, zase ovšem dočasně, nad právem. Popsalo se už o těchto věcech tolik papíru, že se snad někomu zazdá, že by bylo žádoucí obětovat jej na věci jiné a čtenářsky snad zajímavější — než právě v našem národě, v národě, který si říká národ Husův a Masarykův, nelze o těchto pro něho už nudných námětech nepsat a neopakovat, třeba do omrzení, že pravda i v každém z těch jednotlivých drobných případů musí nakonec zvítězit nad nepravdou, i když to dá zatrolenou fušku, a že je věcí cti naší národní revoluce, aby spáchané křivdy byly odčiněny a aby ti, kdo zneužili chvíle k výkonu osobní msty nebo ke kariérnickému odpravení nepřijemných předchůdců v schematismu, byli po zásluze potrestáni. *Jiří Zhor*

Nedochvilnost — naše nešťastná národní vlastnost

Lidé veřejně činní klesají pod náporem povinností, jež na ně padají od časného rána do pozdních nočních hodin. Nezbyvá jim čas na rodinu, na vlastní ozdravení, na četbu, na divadlo, kina a pod. Stvoř se z jedné schůze do druhé, z porady do porad, na konferenci, navštěvují všelijaké podniky zábavní, kulturní, kde kdo je zve, počítá s jejich účastí. Ale leccos by se dalo udělat, jen kdyby nebylo přislo-

vočné nedochvilnosti, která veřejnému pracovníku zabere za týden několik hodin drahocenného času. Je to skutečně naše národní nemoc. Šňad jen prezident republiky přijde vždy včas, přesně začínají naše státní divadla, větší kina a školy. Jinak všude se čeká nejméně ona proslavená „akademická čtvrtihodinka“.

Někdo si pozve novináře na 15. hod. Začne se v 15.40 hod. Schůze dopoledne v ministerstvu (vlastně porada, neboť schůze v úředních hodinách, to by bylo něco proti předpisům) se svolá na 9. hod., ale začne se v 10 hod. A poněvadž někteří delegáti mají v 11 hod. další schůzi (poradu), odcházejí po 11. hod. a přijdou do ní pozdě. Nejmístěji však opět včas, neboť ani ta nezačala přesně podle programu. Sejde-li se na jedno dopoledne více sezení, nezačne se ani jediné včas, delegát může přijít do první včas, ale do ostatních se včas jistě nedostane.

Je to nešvar, který by se měl potírat jak možno nejrozhodněji. Začínat přesně a včas, bez ohledu na počet přítomných. Jak k tomu přijdou přesní a poctiví pracovníci, aby neustále čekali na opozdilce. Jsou to prozrahálené hodiny, které nepřinesou pražádný užitek. Kdyby je veřejný pracovník věnoval své rekreaci, byl by to zisk. Ale napřed by musili dát příklad oficiální představitelé. Je trapné, že ani schůze Národního shromáždění se nezačínají včas, stejně tak schůze národních výborů. Je to nevkusné, jsou-li velké sjezdy a na nich zástupci cizích delegací musí čekat, až předseda s hodinovým zpožděním zahájí jednání. To by také se mělo zlepšit v dvouletce. *jp*

Theorie a praxe v populační politice

A. Zvýšení porodnosti

1. Theorie: „Má-li se v obyvatelstvu tato touha po dítěti obrodit a má-li být posilena čest a sláva početné rodiny, nestačí „kázání na hoře“, povzbudivá slova, akademické hovory, nýbrž je zapotřebí účinně detailní a hodně konkrétní práce ve všech takřka oborech veřejné správy, práce, z něž by bylo zřejmé patrné, že stát jako nositel, strážce a představitel národní morálky a národních snah považuje početnou rodinu za pilíř národního života a že se veškerou svou výsostnou mocí zákonodárnou za ni staví a o ni usiluje.“ (Výňatek z knížky „Otázka potomstva otázkou národního bytí“.)

Praxe: Doktorka medicíny. V r. 1939, když zavřel universita, byla krátce před doktorátem. Vdala se za lékaře. Gestapo ho zakrátko zatkl a popravilo. Po osvobození rychle dostudovala a stala se asistentkou na universitní klinice. V prosinci 1945 se vdala po druhé, ale zůstala na klinice, protože miluje medicínu.

Dostávala čistého měsíčního platu	Kčs 2.174.50
funkčního přídavku	Kčs 1.000.—
a infekčního přídavku	Kčs 1.000.—
celkem	Kčs 4.174.50

Otěhotněla. Sloužila svědomitě, pokud to šlo. Dne 1. III. 1947 nastoupila mateřskou dovolenou a 27. IV. porodila. Na porod dostala Kčs 2000.—. Po dobu mateřské dovolené nedostává ani funkční, ani infekční přídavek a z řádného platu se jí sráží 20 proc.. A tak měla jako vdaná bezdětná měsíčně Kčs 4174.50 platu a po mateřské dovolené dostávala Kčs 1739.60.

2. Theorie: „Čest a sláva početné rodině“

Praxe: Na pražských elektrických drahách nejsou matky s dětmi v kočárkách rády viděny, ale ani matky s četnými dětmi i bez kočárků nejsou vítány. Vitány jsou jen, když se za děti platí. Matka si smí vzít zdarma jen jedno dítě do vozu. Má-li na př. dvojčátka, měla by za druhé platit.

B. Kojenecká úmrtnost

1. Theorie: „Péče o dítě mezi 2.—12. měsícem byla a jest domněnou poraden pro matky a kojence...“ — „Snížila-li se kojenecká úmrtnost, jest to především zásluha sítě poraden, v nichž ohrožený kojeneček byl zachycen a odbornou péčí profylaktickou opatřen. Jsou tedy poradny v boji proti kojenecké úmrtnosti nesporně nejdůležitějším pracovním činitelem.“ — „Budeme u cíle, až každé novorozené bude v patrnosti poradny.“ („Otázka potomstva otázkou národního bytí“.)

Praxe: Z dopisu přítele z velkoměsta: „Poslal jsem ženu také do poradny (ač máme svou dětskou lékařku). To proto, že jsem té zásady, že zkušeností mají lékaři a soc.

pracovnice nabrat ze všech soc. vrstev. A žena přijela rozčarována, mamlouzena a hněvivě. že nejsou v našem předměstí náležitě vybaveni, budla te odpuštěno. Ale jak si počíná lékařka, je trestuhodná. Předně ohmatává jedné dítě po druhém, aniž si umyje ruce. Za druhé má čtyři špachtle do úst v jedné prázdné skleničce a všechny děti jimi „obsouž“. Za třetí při podávání D-vitaminu používá jediné lžičky, kterou buď vůbec nebo nedostatečně očistí. No, právě u sousedčina děcka teď zjistili tbe a zachvácení levého plicního hrotu, u jiného pěknou bronchopneumonii, tak vidíte, jak nám nyní je, když si uvědomíme, jakým způsobem je to dítě vystaveno. Takovéto zkušenosti otrásají viru člověka, který akademicky i prakticky propaguje stálý lékařský dozor nad kojencem!“

Doc. Dr. P a c h n e r, Zlín

Kapitalismus v malém

Socialismus chce místo kapitalistického řádu uvést v život jiný, lepší. Je to nutné. Je to také obtížné. Je velkým závazkem socialismu ukázat, že dovede celou výrobu organisovat lépe, že dovede vyrábět laciněji a že pracujícím dovede dát život lepší. Má při tom velkou výhodu: chce organisovat celou výrobu podle říšských a vyšších hledisek, než byly zájmy zámožných jednotlivců, akciových společností, bank a koncernů. Bylo-li dříve základní myšlenkou: urvi kde urvi, bude pro příští vůdčí myšlenkou služba jedněm druhých, práce jedněm pro druhé.

Chodiváli jsme po plenárnkách a bouřiváli jsme proti kapitalistickému řádu a dokazovali jsme, že to socialismus dovede daleko lépe. Dovede to. Nebude to však snadné. Nebude snadné zvyšovat současně výrobu a životní úroveň pracujících. Kus naší národní existence visí na zvýšení výroby. Potřebujeme zvýšit jakost výroby a musíme myslit na snížení cen; někde jsme příliš drazí. Kupí se tu úkoly zdánlivě protichůdné, ale dobrá organisace je dovede uvést všechny na společnou základnu.

Bude záležet na organisaci, ale bude záležet také na lidech. Každý den nás poučuje, že nejsou kapitalisté ve velkém, ale že jsou také drobní kapitalisté, drobní lidé načichli tím: urvi, co se urvat dá, seber, kde se co sebrat dá, neohlížej se na nic jiného, než na sebe! Tito lidé, prosáklí osobním prospěchářstvím, neseděli jen ve správních radách a bankách; chodí mezi námi a vidíme, jak se při různých příležitostech projevují. Jsou v pohraničí, kde se snažili urvat, co šlo. Jsou v národních podnikách, kde si dají vyplácet platy, které neodpovídají jejich práci. Jsou v úřadech, kde pro sebe vymáhají místa, která jim nepatří. Jsou mezi šmelináři, kteří vynižují tísně druhých, jsou mezi dělníky, kteří přijímají černé mzdy, využívajíce tak tísně druhých. Usilovali-li kapitalisté o politickou moc, aby jí využívali ve svůj prospěch, jsou i dnes velmi četní, kteří politické moci, vanoucí z velké strany, zneužívají ve svůj prospěch. V továrnách nebyli jen zlí kapitalisté a bezohlední ředitelé, ale také popoháněči, kteří popoháněli ty, z kterých vyšli, jen proto, že jim bylo trochu přidáno, že jim bylo dáno trochu moci, kterou mohli zloužet na jiných.

Vývoj jde doleva. Nejde tímto směrem nějak samočinně. Bylo častou chybou socialistů, že se domnívali, že chudí lidé jsou jakýmsi přirozeným reservoárem socialismu. Bída je jen jedna ze složek, která žene k socialismu. V neuvědomělém chudému člověku je prostý pud mít se lépe. Jen u vědomě chudý člověk cítí, že jeho bída nějak souvisí s bídou druhých, že se dá odstranit jen časem a velmi širokou spoluprací tisíců a tisíců. Neuvědomělý malý člověk, potlačovaný kapitalismem, se chce dostat nahoru. Je-li mu dána příležitost, užívá k tomu metod zcela kapitalistických. Hledí osídit druhé bez ohledu na to, že se jim vede hůře než jemu.

Základní směnu v hospodářské struktuře je možno provést několika dekrety a zákony. Daleko obtížnější je provést

změnu v lidských duších. Není snadné vytvořit z člověka, který celý život žil v kapitalistickém systému, člověka, který pracuje a žije socialisticky, doma, v továrně, v úřadě, všude. Je to tím nesnadnější, že hmotný zisk z této základní hospodářské změny se neprojeví podstatně a rychle pronikavým zvýšením životní úrovně.

V mnohých je příliš jednoduchá představa: byl kapitalismus, a měli jsme se špatně. Nyní jsme kapitalismus odstranili a není tedy důvodu, abychom nežili v blahobytu. Bude potřeba hodně trpělivé výchovy, která by ukázala, že nestačí jen dát do firmy velkého podnikáře „národní podnik“, ale že se musí znárodnit i duše všech pracujících od ústředního ředitele až k poslednímu vrátnému.

Socialismus odsuzoval bezpracné důchody. A jako olovo leží na našem hospodářství snaha tisíců, aby měli velký důchod při malé práci. Na tyto a jiné věci se musí umět socialismus dívat střizlivě; musí vidět věci a lidi jak jsou. V. G.

politika

Dr. Ant. Klatovský

Svoboda a socialismus

II.

Dosavadní úvahy vedly nás k závěru, že spor mezi Východem a Západem může se týkat jedině metody, cesty, vedoucí k uskutečnění nového společenského řádu. A proto i problém zdánlivě neslučitelnosti svobody se socialismem může mtií smysl jen ve vztahu k této metodě. Konkrétně: Je-li řízení a plánované hospodářství jediným východiskem z hospodářského chaosu a nejspokudnější cestou k socialismu, lze jíti touto cestou a zachovati při tom svobodu? Na tuto otázku nemohl nám ovšem dosavadní rozbor dáti odpověď. Dán je jen sociologický fakt, že tam, kde byla provedena v plném rozsahu a podařila se socialisace, t. j. na Východě, není svobody. Je to však důkazem nezbytné závislosti socialisace na nesvobodě? Odpověď může dáti jen protidůkaz, t. j. provedení socialisace při zachování svobody. A tento protidůkaz podat se pokouší náš lidově-demokratický režim. Z toho je patrné, jaký dalekosáhlý význam má náš pokus pro řešení světové problematiky. Náš příklad by mohl určití směr světového vývoje.

Není to krásná a naprosto logická argumentace? Nuže: Tato argumentace je naprosto falešná. Je to argumentace slov, nikoli přesných pojmů. Provedl jsem ji proto, protože takto se dnes řeší mnohé otázky, a nichž skutečně závisí osud světa. A zastírají se tím mnohdy vlastní motivy toho, čemu se říká vysoká politika. Jádro nesprávnosti této argumentace je ve falešné hře se slovem svoboda. Anebo to ani není falešná hra, jako spíše nejasnost. Tétož slova se totiž užívá pro dva pojmy svým obsahem naprosto rozdílné:

svobodu duchovní a svobodu jednání.

Vlastně by se slova svoboda mělo užívat jen pro sféru duchovní; pro svobodu v oboru jednání, která značí, že mohou dělat, co chci, by byl vhodnější výraz volnost nebo libovůle. Užívá-li se pro dva naprosto rozdílné pojmy téhož slova, zastírá se tím podstata jejich vztahu, který je obdobný matematické funkci veličin nepřímo uměrných: čím větší je svoboda duchovní, tím menší je svoboda jednání, resp. libovůle, a naopak. Čím je člověk duchovně svobodnější, t. j. méně omezený nevědomostí a mravní tupostí, tím je jeho jednání determinovanější, ukázněnější, tím menší je jeho libovůle.

Tím se ovšem objevuje problematika, kterou jsme se pokoušeli řešit, v zcela jiném světle. Tak na př. pro odsvobodu na otázku, zda je socialisace nutně vázána na nesvobodu, nepotřebujeme již protidůkazu, nýbrž můžeme bezpečně stanovití tyto these:

1. Duchovní svoboda může socialisaci jen prospět.
2. Socialisace je nezbytně spojena s omezením svobody jednání (libovůle).

Použijme těchto thesů nejprve pro problém nám nejbližší, t. j.

náš pokus socialisační:

Naším posláním není podati důkaz, že lze socialisovati při zachování duchovní svobody, nýbrž dokázati, že při duchovní svobodě lze socialisaci rychleji a úspěšněji dospěti k socialismu. Domnívá-li se však někdo, že zachováním duchovní svobody vyhneme se nutnosti omezit svobodu jednání, dopouští se tragického omylu. Stejného omylu dopouští se však i ten, kdo se domnívá, že by k úspěchu socialisace stačilo omezit svobodu duchovní, vycházející z předpokladu, že tam, kde byla socialisace s úspěchem provedena, této svobody není. Jistě bychom se smáli člověku, který spatřiv někoho, jak obratně zachází s lopatou, máje na hlavě červenou čepičku, domníval by se, že sám to nedokáže, máje na hlavě čepičku bílou. Oč však bláhovější by byl ten, kdo by očekával, nasadí-li si na hlavu čepičku červenou, že mu lopata bude sama v ruce létat? Oba tyto typy se u nás vyskytují.

Svoji kulturní vyspělost a výši demokratické svobody můžeme prokázat jen tím, že

nutná omezení

v oblasti jednání nebudeme cítit jako nesvobodu, nýbrž jako mravní příkaz, t. j. projev svobody duchovní. Socialisací byly u nás tvrdě postizeny některé svobody, v nichž jsou lidé nejcitlivější: svoboda podnikání, svoboda nakládání s majetkem. Odtud však logicky vyplývá, že stejně musí být omezeny a postizeny i »svobody«, které byly rubem oněch svobod liberalistických, anebo jimž se v kapitalistickém režimu dostávalo jakéhosi mravního oprávnění: některé druhy stávek, výběr pracovního působení jen s hlediska přímého osobního prospěchu, nezájem na práci a pracovní sabotáž, (krádání příliš kořistného zaměstnavatele atd. Osvobození od libovůle vykořisťovatelův musí být nutně provázeno oprostěním od libovůle se strany dříve vykořisťovaného. A protože nelze očekávat, že všichni jsou tak duchovně svobodní, aby se sami dovedli ukáznit, musí býti omezení libovůle stanoveno normou a podepřeno trestními sankcemi. Postiženým a omezeným bude se cítit jen člověk zlé vůle. Člověk dobré vůle bude se cítit svobodnějším. A je potřeba připomínat, že tyto vlastnosti lze v režimu lidové demokracie očekávat a žádat od vedených jen tehdy, budou-li v největší míře vlastnostmi těch, kdo vedou?

Uvedl jsem, že můžeme přispět k řešení světové problematiky nikoli důkazem, že lze socialisovat při zachování duchovní svobody, nýbrž dokážeme-li, že lze při duchovní svobodě rychleji a úspěšněji uskutečnit socialismus. To je ovšem otázkou bližší či vzdálenější budoucnosti, a není nemožné, že nás v tom směru předejde někdo jiný. Avšak již v okamžiku, kdy jsme se rozhodli pro socialisaci, vzali jsme na sebe před světem velkou odpovědnost. Kdyby se nám snad pokus nepodařil, hnaří bychom vodu na mlýn tým, kdo pokládají socialisaci za proveditelnou jen v režimu totalitním. Řekli by: Neměli jsme pravdu, tvrdíce, že socialisaci se daří jen tam, kde je nesvoboda? — zatím co ve skutečnosti by se nám socialisace mohla nepodařit nikoli proto, že jsme zachovali svobodu duchovní, nýbrž jedině proto, že jsme nedovedli omezit libovůli. Tentýž účinek by mělo, kdybychom se pokoušeli svobodu duchovní jakkoli omezovat. Jsou si vědomi ti, kdo by chtěli zneužít demokracie, aby s jedním procentem nadpoloviční většiny vpluli do totalitních vod, jak tím pracují pro nepřátelské Sovětského svazu?

A jak se jeví pod zorným úhlem naší formulace problému Západu a

povaha rozporu mezi Východem a Západem?

Tu je potřeba si nejdříve vymezit, co se označuje slovem Západ. Jednou je tím míněna Evropa mimo SSSR a Amerika, jindy jen Amerika. To však je stejná nepřesnost, jako když se slova svoboda užívá pro dva tak rozdílné pojmy. Nazveme-li pro zjednodušení část Evropy na západ od sovětské hranice, včetně Anglie, Středem, a Západem budeme rozumět Ameriku, resp. USA, můžeme říci, že Střed a Západ mají sice některé společné znaky, že však v jistém směru je mezi Středem a Západem větší rozdíl nežli mezi Západem a Východem, a naopak je Západ a Východ mají mnohé znaky společné. Uvedli jsme již které hodnoty západní civilizace převzal Východ. Východ se netají, že jeho ideálem je civilisačně dohonit i předhónit Ameriku. Západ a Východ jsou si však blízké nejen v kultu techniky, nýbrž i v tom, čemu se říká národní charakter.

Američtí letci, kteří ke konci války, seznámivše se před tím téměř se všemi kraji světa, přistáli na východní frontě, prohlásili, že nikde jinde nesetkali se s národem, který by byl založením tak blízký povaze amerického lidu: svým realismem, přímostí, dobrosrdečností a smyslem pro humor. I pokud jde o vztah k duchovní svobodě nebo nesvobodě, je mezi Východem a Západem společný rys. Nemá-li východní člověk pokdy uvědomovat si svoji nesvobodu, nemá člověk Západu kdy uvědomovat si a užívat svoji svobodu duchovní. Světový názor je to poslední, co určuje Američanovi směr jeho životní dráhy nebo motivy jeho jednání. Hlavní je mít dolary — ostatní se již dostaví samo. Naproti tomu duchovní zaměření typického člověka Středu vystihují slova bible: Hleďte nejprve království boží a spravedlnost jeho — a vše ostatní bude vám přidáno. V tomto vztahu k duchovní svobodě a jejímu kulturnímu obsahu je hluboký rozdíl mezi Středem a Západem, snad ještě hlubší nežli mezi Středem a Východem.

Dalším vodítkem k objasnění poměru mezi Východem a Západem i poněkud odlišné problematiky Středu je pochopení skutečnosti, že krize liberalismu je nevyhnutelně spojena

s krizí demokracie.

Západ je zemí nejprohloubenější demokracie společenské. Souvisí to ovšem i s jeho tradicí politickou, která nebyla nikdy jinou nežli demokratickou. Není tam rozdílu mezi pánem a nepánem ve smyslu evropském, který tu zůstal jako dědictví z dob feudalismu, rodové aristokracie a stavovských výsad. Vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem je družně přátelský, je to spíše poměr spolupracovníků. Nečiní se rozdíl mezi prací fyzickou a duševní jako méně a více hodnotnou, za fyzickou práci se tu nikdo nestydí. Je tu největší volnost a nesešňorovanost, pokud jde o výběr povolání. Mnohý Američan vystřídá dvacet různých povolání, nežli zjistí, že našel to pravé. Ze zemí Středu je této povaze americké demokracie nejbližší demokracie britská. Jak daleko k této společenské demokracii má na př. náš národ. 300 let poroby vězí nám v krvi mnohem více, nežli si uvědomujeme. U nás jsme se věnovali speciálně pěstování demokracie politické. Avšak přečeňováním této spíše formální stránky demokracie uniká často její obsah.

Všechny uvedené znaky

americké demokracie

mají společný zdroj v tom, že se tu může uplatnit každý, resp. jen ten, kdo umí a chce pracovat. A protože je tu člověk oceňován podle skutečných schopností — což je vlastně jádrem demokracie — nezná Američan pocit třídní nenávisťi a závisti. Proto tam nelze počítati s třídním bojem jako činitelem politickým. Zde lze hledati klíč k pochopení černošského problému i vysvětlení nejnovejší vlny antisemitismu, kterou vyvolaly hospodářské praktiky židovských imigrantů, přičítící se anglosaské zásadě fair play. Hlavním znakem americké demokracie není

tudíž ani tak svoboda duchovní, jako svoboda jednání. Proto krize demokracie má tu jiný charakter, nežli v Evropě. Dotýká se Američana v jeho nejcitlivějším místě. Odtud pramení i krajní odpor Američanů ke komunismu. Protože se domnívají, že radikální omezení svobody jednání na Východě je důsledkem politické doktriny, pokládají marxistickou ideologii přímo za zločin proti lidstvu. Proto zákaz komunistické strany není jim aktem proti svobodě, nýbrž ochranou svobody. Slova kardinála Spellmana: »Každý komunist je potenciálním nepřítelem Spojených států«, doprovázející jeho portrét na titulním listě magazínu »The United States News«, vyjadřují veřejné mínění velké části nynější Ameriky.

Zdá se však, že toto veřejné mínění je v jistém směru na omylu. Domnívá se totiž, že odmítnutím doktriny lze se vyhnouti důsledkům, jež pro liberalistické svobody přináší nutnost odstranit krize liberalistického hospodářství. Zavádět řízené a plánované hospodářství, aniž by tím byly dotčeny některé svobody jednotlivcovy, je úkol neřešitelný. Nemáme ovšem úmyslu pokoušet se Západu něco předpisovat. Jde nám jen o pochopení tamějšího dění, abychom věděli, co můžeme od budoucího vývoje očekávat. Neboť co se dnes děje v kterékoli části světa, dotýká se více, či méně bezprostředně všech částí ostatních. Velmi jasně pociťujeme, jak se nás dotýká, co se dnes děje, nebo jak se smýšlí v Americe, a víme dobře, kdyby snad došlo ke konfliktu velmocí, kdo by byl vydán prvním a nejprudším nárazu. Dopouštěli bychom se však téže chyby, kterou jsme vytýkali západníkům při posuzování východní nesvobody, kdybychom promítali své poměry do poměrů amerických. Jak naivní je rozčilené nadávání některých našich lidí na Ameriku anebo doporučování method, pro něž tam není žádného předpokladu. Lze mluvit o nezdravém amerikanismu, ale je také

amerikanismus zdravý.

V americké povaze je jítí přímo k cíli a užít k tomu nejvhodnější a nejpraktičtější methody. Dojde-li v Americe k nové hospodářské krizi — a k té v mnohem ještě větších rozměrech, nepředejde-li se tomu změnou hospodářské struktury, dojíti musí — nelze pochybovat, že se Američané pokusí o nápravu a že to učiní důkladně. Může se také státi, že proces neproběhne v úplném klidu a pořádku, nikdy však tam nebudou revoltovat z důvodů ideologických. Proto nenalézá cestu k jejich sluchu, ani srdci žádná sebedůmyslnější doktrina, ale jsou ochotni podrobit se autoritě toho, kdo dělá svou věc dobře a dovede pro to uvésti rozumné důvody. Proto se politika Rooseveltova a jeho »Nový úděl« setkaly s porozuměním a sympatiemi velké části americké veřejnosti, i když šly mnohým hospodářsky proti srsti. Nikdo jistě nebude podezřívati Roosevelta, že byl socialistou nebo dokonce komunistou. Byl jen rozumným kapitalistou, resp. liberálem, který si jasně uvědomil, že kapitalismus svým krátkozrakým sobectvím a hospodářskou anarchií řezá větve, na které sedí. Bohužel však nynější hospodářská politika Spojených států nepokračuje, jak se zdá, ve šlépějích geniální politiky Rooseveltovy. Přechodná a umělá válečná i poválečná konjunktura patrně způsobila, že hospodářské kruhy zapomněly na poučení ze světové hospodářské krize a jsou přesvědčeny, že vše může jítí opět po starém. Není divu, domnívají-li se někteří, že válka není konec konců tak velkým zlem. Evropa, která prošla nejstrašnějším dosud válečným peklem, jejíž lidé a národy se staly obětmi nejbezcitnější bestiality, je ovšem jiného názoru.

Pokládáme-li za nezvratnou a zkušeností potvrzenou thesi, že kapitalismus po dosažení kritického bodu není schopen dalšího rozvoje a musí přejítí v řízené a plánované hospodářství, nahlédneme, proč se Američané při povaze své demokracie a svém pojetí svobody tak houževnatě brání jakékoli změně systému. Nesmírný hospodářský potenciál Ameriky jí ovšem poskytuje možnost

kritický bod oddáliti, resp. zvolniti spád hospodářského vývoje po jeho dosažení. Proto nabývá nynější politika USA mocenský charakter, projevující se snahou zajistiti a rozšířiti zahraniční odbytiště. Odsunutí problému není ovšem jeho řešením a lze připustiti, že tato politika nemůže býti bez vlivu na úsilí o světové dorozumění.

Vlastní a zajímavou cestu razí si při provádění řízeného a plánovaného hospodářství Anglie. Je známo, že u nás byly oprávněné obavy, zda svým prováděním socialisace v jedné etapě nebereme na sebe úkol nad své síly, vyvraceny námitkou, že kdybychom neprovedli socialisaci najednou, neprovedli bychom ji nikdy. Je to dokladem, jak různé jsou předpoklady pro socialisaci v té které zemi, a jak se tu uplatňuje prvek psychologický. Při národní povaze Angličanů by byla tato obava bezpředmětná. Angličané dlouho uvažují a váhají, nežli se dají určitým směrem, ale potom je od zvoleného směru nic neodvrátí. Zdá se, že se u nás také přehlídí, že snad ještě důležitější nežli socialisace výroby je socialisace peněžnictví, protože peníze jsou krví hospodářského života. Anglie začala znárodnovati v tomto směru. Připomeneme-li si, jak v kritickém bodu kapitalismus finanční kapitál pohlcuje kapitál výrobní — vzpomeňme na vývoj finančního koncernu naší Živnobanky v době hospodářské krize — musíme přiznat, že by Anglie mohla provésti socialisaci jaksi »přirozenou« cestou za nejmenších hospodářských ořesů.

Shrnujeme výtěžky provedeného rozboru.

Problém vztahu mezi svobodou a socialismem není vystižen alternativou svoboda nebo socialismus, nýbrž mezi oběma složkami je vztah vzájemné podmíněnosti. Proto i spor mezi Východem a Západem může se týkat jedině methody, cesty, kterou lze dospěti k novému společenskému řádu, řádu socialistickému. Západ svou technickou vyspělostí a kulturní úrovní nejširších vrstev je skutečnějším socialismem blíže nežli Východ. Schází mu jen dobrá vůle. Na tom by mohlo vše ztroskotat. Východ je pozadu v obou prvních směrech, ale má s dostatek dobré a pevné vůle. A tře by mohl všechno získat. Nepadají-li ve sporu mezi Západem a Východem více na váhu jiné složky nežli zdánlivá neslučitelnost svobody se socialismem, není důvodu ke konfliktu, nýbrž je oprávněná naděje, že se obě strany sblíží a že soupeření nabude charakteru soutěže. Při konfliktu jde o snížení jednoho nebo druhého, při soutěži o to, kdo dřívě a lépe.

národní hospodář

Jiří Hejda

Znárodněný automobilový průmysl

Nejvyšší úřad cenový vyhověl žádosti znárodněného průmyslu aut a zvýšil od 5. května ceny osobních i nákladních automobilů. Veřejnost, která o cenách našich automobilů měla nepříznivé mínění již před válkou, je tímto zvýšením, jež přichází právě v době, kdy se provádí snížením asi 10—12 miliard Kčs intervence za účelem snížení cen, překvapena. V cenách našich automobilů se před válkou spatřovala kapitalistická politika výdělečných společností a mnohé naděje se upíraly k znárodnění, od něhož se čekalo zjednodušení chaotických poměrů, omezení typů, racionální výroba ve větších seriích atd., což vše musí vyústit ve snížení cen. Nutno ovšem konstatovati, že válka zasáhla průmysl aut velmi citelně. Výroba osobních vozů byla zastavena, automobilka Praha byla zničena náletem, Škodovka i Asap byly poškozeny, a tak vyvázla nejlépe kopřivnická Tatra, nemluvě o menších podnikcích. Po válce přišel však nedostatek některých základních surovin a polotovárů, který se projevil zejména na výbavě vozů. Ne-

hledíc ke kvalitě oceli, která trpí nedostatkem legovacích kovů (mangan, chrom, vanadium, molybden), nebylo ani dobrých potahových látek, byly málo kvalitní laky a rozpustidla, je naprostý nedostatek elektrické výbroje, je kritický nedostatek vstřikovacích čerpadel a trysek pro Dieselovy motory, není kuličkových ložisek, nejsou klaksony, nevyhovují směrové šípky a stírače... zkrátka, vyrábí se dnes velmi těžko.

Za tohoto stavu prodělává ještě znárodněný automobilový průmysl vlastní

krisi organizační,

kteřá je zcela přirozeným důsledkem změny, ke které nacionalisací došlo. Noví lidé na vedoucích místech, nová organizace, nepřipravenost typů — to vše jsou přirozené důsledky změny ve struktuře, a potrvá ještě nějakou dobu, než se podaří je překonat. Zatím vyrábějí automobily staré, t. zv. výběhové serie, a teprve se připravují na výrobu nových typů, ve kterých — doufejme — zhodnotí i pokrok, který zatím učinila cizina, zejména Amerika. Automobilové závody n. p. (dříve Asap—Škoda) vyrábějí vozy Škoda 706 R, 256, Superb a 46, Letecké závody, n. p. (dříve Praga a Walter, Aero a Jawa), vyrábějí ND, RN, RND, Aero 150 a Jawa Minor, Tatra vyrábí 576, 87, 107, 27 D a 111. Celková výroba v roce 1947 je 18.000 vozů, t. j. přepočteno na jednotky nákl. aut 10.333.

Ale mimo to se vyrábí ještě nad plán řada osobních vozů. Jak je patrné, panuje tu ještě zmatek, zaviněný tím, že se zatím vyrábí to, co je právě po ruce, bylo rozděláno nebo předpracováno za války, při čemž o nějaké unifikaci není dosud ani řeči. O té se bude mluvit později — ač by se mělo vlastně již jednat, protože od první skizy až do hotové serie uplyne doba nejméně dvou let — jde-li všechno velmi dobře a nepředpokládáme-li velké konstrukční změny. Dáti do výroby nevyzkoušenou typu může znamenat milionové ztráty. O tom by mohli podati svědectví bývalí ředitelé všech našich automobilů. Jak vypadáme

v porovnání s cizinou,

ukazuje velmi informativně »poučení z ženevského autosalonu«, které napsal do oficiálního orgánu ministerstva průmyslu »Československý průmysl« p. inž. Frant. Suchý. Cituji zde příznačný úryvek:

»Srovnáme-li naše vozy se zahraniční konkurencí, přicházíme k poznatku, že velkým handicapem pro úspěšnou soutěž je jejich poměrně špatné vybavení, které ve většině případů je mnohem horší než u vozů cizích. Hlavně byly stížnosti na stírače a ukazovatele směru, jejichž výrobě bude nutno věnovat daleko větší péči než dosud. Jak nevhodné se jeví naše ceny proti zahraniční soutěži, je nejlépe vidět z této tabulky:

	švfrs
Fiat, 500 cm ³ , 2—3 sedadla, coupé	5.000,—
Angl. Ford, 1000 cm ³ , 4sedadlová limousina	6.250,—
Renault-Juvaquatre, 1000 cm ³ , 4sedadlová limousina	6.980,—
Peugeot 202, 1100 cm ³ , 4válc., 4dveř. limousina	7.500,—
Vauxhall (12) 1441 cm ³ , 4-5sedadlová limousina	8.500,—
Minor 0,6, 1,5 l, limousina	8.500,—
Škoda 1101, 1,1 l, 2dveřová limousina	9.300,—
Simca 1100, 4sedadl., 4dveř. limousina	8.000,—
Peugeot 1100, 4sedadl., 4dveř. limousina	7.500,—
Hillman 1,185, 4sedadl., 4dveř. limousina	8.750,—
Ford Perfect, 1.100 cm ³ , 4sedadl., 4dveř. limousina	9.100,—
Austin 10, 1125 cm ³ , 4sedadl., 4dveř. limousina	9.175,—
Morris 10, 1140 cm ³ , 4sedadl., 4dveř. limousina	9.500,—
Austin 10, Morris 10 a Hillman jsou velmi luxusní, s otvírací střechou, s otvíracím předním sklem, čalounění koží	
Citroën 11, 1911 cm ³ , 4válc., 4 sedadl.	9.750,—

Při tom nutno vzít v úvahu, že u nás jeví se v cenách tendence vzestupná, kdežto v Anglii, Francii, Itálii je úmyslem ceny dále snížit. Naše Tatra 87, 8válc., je již v kategorii nejdražších vozů, a je prodávána ve Švýcarsku za 21.000 švfrs, kdežto luxusní americké vozy jsou z velké části levnější.

	švfrs
Cadillac V-8, 5675 cm ³ , 156 HP, 4sedadl. Sedan	21.250,—
Packard Super-Clipper, 8válec, 5834 cm ³	20.850,—
Levnější modely Packardu	19.000—19.200,—
Chrysler-Windsor, 7-8míst. 6válec, 4106 cm ³ , 120 HP	20.300,—
Lincoln V, 12válec, 4990 cm ³ , 130 HP	20.600,—

Soutěživost vozu Tatra je zde ztížena nebo výprava a prostornost těchto amerických vozů nejvyšších kategorií je nepoměrně lepší. Taktéž má Tatra proti americkým vozům nevýhodu, že prostor pro umístění zavazadel je pro luxusní vůz příliš malý a cestující nemají při dlouhých cestách takové pohodlí. Situace na mezinárodním trhu jeví se tedy neутěšená a bylo by neprozřetelné neuvědomit si včas všechny možné důsledky — uvážíme-li převahu výroby anglické; ale též francouzské a italské vozy stávají se vážným nebezpečím.

Tolik p. inž. F. Suchý. Za tohoto stavu tedy přistoupil náš automobilový průmysl ke

zvýšení cen.

Pokusím se porovnat zde ceny, které se budou platit nově, s cenami dosavadními a s cenami v roce 1938. Není to však snadné. Především ceny z roku 1938 se rozumějí »včetně obutí«, což znamená včetně pěti, po případě sedmi, po případě jedenácti (u Tatra 67 D) pláště a duší. Dnešní ceny se rozumějí vesměs bez obutí, kdežto ceny před zvýšením byly někde s obutím (Tatra, Jawa), jinde bez. Mimo to nejsou — snad s jedinou výjimkou Praga-Lady — dnešní typy totožné s typy z roku 1938, při čemž nelze říci s dobrým svědomím, že by byly lepší. Konstruktivně se nezměnilo podstatného nic, ale provedení a výbava utrpěly. Proto se za předválečné poslední serie platí ceny vyšší, než za nové vozy. Ale to není vina našich automobilek — to je vis major. Nicméně je i to třeba vzít v úvahu při srovnání cen, protože auto — zejména nákladní — se nekupuje na rok.

Uvedu nejprve ceny jednotlivých vozů, jak se prodávaly před zvýšením a jak se budou prodávat po něm, při čemž tedy po 5. květnu se rozumějí ceny vesměs bez obutí.

Ceny automobilů

v roce 1938 v porovnání s rokem 1947 před a po 5. květnu včetně pneumatik:

Výrobek	Typa	Char.	Kč 1938	Výrobek	Typa	Char.	Kčs před 5. 5. 1947	Kčs po 5. 5. 1947
Osobní automobily								
Praga	Lady	—	49.800	Praga	Lady	—	131.820	131.820
Jawa	Minor	—	22.000	Jawa	Minor II	—	78.000	83.520
Škoda	Popular	OHV	22.000	Škoda	1101	—	72.100	93.100
Tatra	57	—	27.700	Tatra	57 b	—	69.000	81.200
Tatra	87	aerod.	67.500	Tatra	87	—	167.500	227.200
Nákladní automobily (valníky):								
Praga	AN	1,5 t.	44.000	Aero	— 1,5 t.	—	157.000	183.075
Praga	RN	2,5 t.	69.200	Praga	RN 3 t.	—	197.115	217.115
Praga	RND	2,5 t.	95.000	Praga	RND 3 t.	—	249.115	273.115
Praga	ND	7 t.	182.000	Praga	ND 7 t.	—	433.395	532.395
Škoda	606 D	6 t.	139.000	Škoda	706 R 7 t.	—	448.900	531.700
Tatra	27	3 t.	88.600	Tatra	27 B 3 t.	—	190.000	207.225
Tatra	64 D	3 t.	105.000	Tatra	27 D 3 t.	—	625.000	252.225
Tatra	67 D	10 t.	233.000	Tatra	111 9 t.	—	467.335	562.335

Před 5. V.

Po 5. V.

Osobní auta:

Jawa Minor II.	78.000,—	včetně pneu	79.500,—
Praga Lady	127.800,—	bez pneu	127.800,—
Škoda 1101			
chassis	45.830,—	„	56.000,—
osobní	67.700,—	„	88.700,—
dodávkové	68.250,—	„	89.400,—
sanitní	88.400,—	„	96.400,—
Tatra 57 B osob.	69.000,—	včetně pneu	86.800,—
dodávkové	67.500,—	„	86.300,—
87	165.600,—	„	220.000,—

Nákladní auta:

Aero 150	157.000,—	včetně pneu	145.000,—
Škoda 256 b	141.700,—	bez pneu	152.000,—
706 R	380.000,—	"	442.800,—
autobus	800.000,—	"	780.000,—
Praga RN	173.000,—	"	193.000,—
RNP	225.000,—	"	249.000,—
autobus	392.000,—	"	439.000,—
ND	381.000,—	"	480.000,—
Tatra 27 b	190.000,—	včetně pneu	190.000,—
27 d	265.000,—	"	235.000,—
111	385.000,—	"	480.000,—

Chceme-li se dostat ke srovnání na jednotné základně s rokem 1938, musíme ke všem cenám po 5. květnu 1947 připočísti ještě cenu normálního obutí (s jednou rezervou), které bylo již v prodejní ceně aut z roku 1938 zakalkulováno. Nemohl jsem, bohužel, provést srovnání bez pneumatik, což by bylo jistě správnější, protože se mi nepodařilo opatřit si předválečné ceny, které byly velmi pestré (soutěž Baťa, Kudrnáč, Michelin, Godyear, Continental, Matador a řada jiných). Dnešní ceny pneu i duši jsou jednotné a činí (pro spotřebitele) rozměr 4—75—16 pneu 715 Kčs, duše 89 Kčs, 5—25—16 pneu 785 Kčs, duše 95, 5—75—16 pneu 880 Kčs, duše 95 Kčs, 6—50—16 pneu 1310 Kčs, duše 130 Kčs, 6—00—18 pneu 1495 Kčs, duše 130 Kčs, 7—50—20 pneu 3255 Kčs, duše 190 Kčs, 12—00—22 pneu 11.955 Kčs, duše 745 Kčs, 10 $\frac{1}{2}$ —20 pneu 7095 Kčs, duše 390 Kčs.

Srovnáním cen z roku 1938 s cenami platnými před a po zvýšení dostaneme přehled, který je v připojené tabulce. Zde jsou ovšem pouze srovnatelné typy. Nenůtu tedy uveden náš nejlevnější předválečný vůz Zetka, který stál 19.900 Kčs, kdežto dnešní nejlevnější osobní vůz — Jawa Minor II. stojí 83.520 Kčs, což je zvýšení o 417 procent. Relativně nejméně se zvýšily výrobky Tatry: nákladní 27 diesel o 240 proc., 27 benzínový o 234 proc., Praga RN diesel o 287 proc. a N diesel o 292 proc. Nejvíce zdražuje Škoda-Popular (1101) o 423 proc., Jawa Minor II. o 379 proc., kdežto zdražení ostatních vozů se pohybuje mezi 320—350 proc. Pro všeobecné srovnání si dovoluji uvést, že indexy cenové se pohybuji podle zjištění stát. úřadu statistického v březnu: index velkoobchodních cen (březen 1939 = 100) 300,4, index životních nákladů 313,1, index průmyslových výrobků 307,6; index mezd průmyslového dělnictva 298,3.

Kolik z celkového zvýšení cen proti roku 1938 připadá na auto a kolik na pneumatiky, nemohl jsem tedy zjistit. Pro naši potřebu je to však lhostejné, protože zákazník kupuje auto s gumami — tak jako před válkou — zde nám jde o to, srovnat poměry předválečné se současnými.

Rozhodnutí cenového úřadu

o zvýšení cen je velmi závažné. Nepochybuji o tom, že je formálně správné a že cenový úřad prozkoumal velmi podrobně všechny kalkulace, než se odhodlal provést opatření, které je v naprostém rozporu s tendencí vlády, snižovat ceny. Nepochybuji ani o tom, že znárodněný průmysl aut — a jiného u nás není — prokázal, že jeho bilance je ztrátová a že v důsledku zvýšení cen železa a dříví bude horší, než jak předpokládal pan ministr financí, když celkovou ztrátu kovoprůmyslu odhadl pro rok 1947 částkou 227 milionů Kčs. Ani o tom konečně nepochybuji, že cenový úřad ví, že se auta — nákladní i osobní — pod rukou přeplácejí, neboť jistě jen proto se musí nabyvatelé nových vozů zavázat, že je do roka neprodají, ale že přes to se docílují na černém trhu i za ojeté vozy ceny vyšší, než kolik činí úřední cena vozů nových. Tento poslední argument nemůže být ovšem rozhodující, protože stejně platí o každém zboží, jehož je nedostatek, po případě o každé »věcné hodnotě« v době, vyznačující se neudůvěrou k hodnotě peněz.

Přesto však tvrdím — a pokusím se dokázat, že ro z

hodnutí cenového úřadu, zvýšiti ceny automobilů, bylo vadné. Naskytá se zde příkladná možnost dokázati, jak formálně odůvodněný cenový zásah může postavit na hlavu celou vývojovou tendenci i politiku hospodářskou, není-li uvážen po všech stránkách. Obávám se, že cenový úřad našemu průmyslu aut více uškodil, než prospěl — což asi ukáže pravděpodobný vývoj v poměrně krátké době. V našem průmyslu zaujímá průmysl aut postavení zcela zvláštní — už od svého vzniku. Československo je jediným malým státem, který si vyrábí automobily sám. Nehledíme-li k zcela bezvýznamným, lokálním továrnám, nemají vlastních automobilek ani Nizozemí, Belgie (která dávno před válkou zastavila výrobu), Švédsko, Polsko — abych uvedl pouze výrazně průmyslové státy, nemají jich přirozeně balkánské země agrární, ani jižní Amerika, nemluvě o jiných kontinentech. Pouze Švýcarsko vyrábějí dobré nákladní vozy, a před válkou se drželo i Rakousko se svými, vlastně jen dvěma automobilkami, na jakési mezinárodní úrovni. Že právě Československo mělo tři velké (Praga, Tatra a Škoda), a pět malých (Walter, Aero, Zbrojovka, Janeček a Wikov) automobilek, mělo svoje důvody z části historické (Tatra byla první automobilkou, Laurin a Klement druhou na půdě bývalé monarchie, a to v dobách, kdy ještě automobilismus byl ve světě v plenkách), zčásti to souviselo s jinou výrobou, která byla doplňkem a pro kterou se eventuálně hledalo uvolnění v dobách krizí (Aero a Walter — letecké výrobě, Wikov — hospodářské stroje, Janeček — motocykly, Zbrojovka — strojní pušky a obrábecí stroje), a konečně to byly důvody vojenské. Automobilka Praga i Škoda byly výrobci tanků a vojenských silných traktorů, které vyvážely do celého světa (Irán, Peru, Švédsko, Rumunsko, Turecko, Litva), nehledě k tomu, že mezi výrobou leteckého a automobilového motoru není v podstatě žádný rozdíl.

Tyto okolnosti tedy rozhodly — a rozhodují i nadále — pro to, že malé Československo má velký, vlastní průmysl aut, který sám o sobě by mu byl jen přítěží. Tam, kde se vyrábělo do roka maximálně 18.000 vozů (přepočteno na nákladní) — jako v roce 1938 — nemůže být o ekonomické výrobě řeči, a les poň ne ve srovnání s velkými zeměmi, jež mají podklad v širokém domácím trhu. Kdo u nás ukazuje prstem na Baťu a vzdychá, že náš průmysl aut nenalezl dosud svého Baťu, ať ukáží, že 12 milionů obyvatelů republiky reprezentuje nejméně 48 milionů bot — a to je potom už serie, která se dá opravdu organisovat. Při takovém množství už je možno jedině při domácím odbytu vybudovat do nejmenších důsledků propracovaný výrobní systém. Pak už nerozhoduje, činí-li výroba 20 nebo 200 milionů párů. Kdežto auta? Úhrnný obyt všech vozů (osobních, nákladních, autobusů, domácích i cizích) činil u nás v roce 1936 11.126, v roce 1937 12.911. To ovšem není zhola nic ani pro jedinou automobilku, protože i kdybychom se omezili pouze na jediný osobní vůz střední velikosti (asi tak 1,6 l), a na pouze dva vozy nákladní (na př. 2,5 t a 5 t), znamená to už rozkouskování serie na maximální kvanta kolem 5000 vozů, zatím co Anglie, Francie a Italie vyrábějí serie 50.000, a USA mnohasettisícově.

Logický důsledek je: budeme vyrábět auta vždy dražší, než země, které mají širokou domácí základnu. Budeme mít vždy dražší a při tom horší automobily, a budeme nuceni tuto oběť přinášet tak dlouho, dokud budeme pokládat za vojenskou nezbytnost mít vlastní automobilový a letecký průmysl. Možná, že jednou ukáže atomová politika, že je to zbytečné. Ale do té doby je patrně ještě daleko. A do té doby musíme dělat právě takovou politiku, jakou jsme dělali až do nedomyšleného zvýšení cen automobilů. Ano — na-prosto nedomyšleného. Domníval jsem se totiž, že právě nyní máme příležitost zasáhnout ve prospěch svého průmyslu a že tento zásah provede generální ředitelství

kovoprůmyslu. Domníval jsem se, že by taková věc měla být zejména pro generálního ředitele neodolatelným lákadlem — a to tím spíše, že je n a s n a d ě. Ale řešiti nesnáze zvýšením cen? Udělat v národním podniku to, co před válkou neudělali ani kapitalisté Preiss, Loevenstein a Ringhoffer, kteří se veselé navzájem cenově podbízel? Využití monopolního postavení u vědomí, že vláda nesníží dovozní clo, jak by to byla jistě okamžitě učinila, kdyby se byl před válkou nějaký automobilový kartel pokusil hnát vzhůru? Zneužití národního podniku ke kartelářské politice nejhoršího ražení? Cožpak si nikdo neuvědomuje, že tím těžce kompromituje myšlenku znárodnění u nás i za hranicemi? (Dokončení.)

Karel T a r a b a

Kouzla kolem cirkusu

V Československu je 12 cirkusů. Mají celkem 8 velbloudů, 5 lvů a 1 tygra. Vesměs jde o přestarlá zvířata. Nejsou schopna rozmnožování.

Pražská zoologická zahrada má jednoho přestarlého tygra, dva nedospělé tygry, tři přestarlé lvy a jednoho velblouda. Zoologická zahrada v Liberci má dva přestarlé lvy a zoo v Plzni je bez lvů i bez tygrů.

Pokud je známo, v celé Evropě jsou jen dvě skupiny tygrů, průměrně vycvičených. Vozit tygry divoké, kteří nejsou zvyklí na evropské podnebí, vždy bývalo riskantním podnikem; zaplatíš statisíce, dovezeš, a zvíře snad chcípne, snad ře. Kdo ví? Ani ten ne, kdo tomu rozumí. Proto se zájem mnoha cirkusových podnikatelů v republice i v cizině soustřeďoval na skupinu sedmi skvěle vycvičených tygrů, kteří byli v pražském cirkusu Letná po odjezdu národního správce Trubky se šesti tygry do Švýcar. Ta skupina sedmi znárodněných tygrů měla hodnotu alespoň 1 miliónu Kčs. To byli ochotni zaplatit cizinci, to nabídl hotově i známý český mohamedán Vratislav Achmed Richter pro svého přítele, krotitele Beneše.

I jiná zvířata byla v cirkusu Letná: čtyři bělouši, čtyři vránci, čtyři ryzáci, šest lvů a tři vodní buvoli, za něž nabízel »největší moravský čtyřstožárový cirkus« Volf a syn, přes milion korun; šest šetlandských poniků (1 falť na oko slepý, avšak 5 strakáčů, vidoucích na obě oči) a hnědák jménem Tony Boy, za něž dával Jaroslav Mráz z Prahy 185.000 Kčs; kupřevaný grošák Heros a poník - bělouš Sherry, za něž nabízel olomoucký Ferdinand Berousek, majitel cirkusu Central, 42.000 Kčs hotově; hnědák Vafi (vysoká škola), za něhož dával František Ladnan z olomouckého Centralu hotově 21.000 Kčs; čtyři strakači bělohnědí, jeden bělouš a pak bělouš s černou hlavou, jménem Schwarzkopf, jež chtěl koupit Jaroslav Kaiser, majitel cirkusu Slavia, za Kčs 190.000, osm koní Lipicánů, černý kůň Rapp a schottlandský ponny jménem Apollo, za něž nabízel bratři Bohumil, Jindřich a Karel Kludských 426.000 Kčs; a konečně čtyři velbloudi a jedna kráva (Albina), jež chtěli do cirkusu Bernes manželé Anna a Ludvík Berouskovi a byli ochotni za to složit 79.000 Kčs hotově.

Krátce řečeno, mnoho zvířat, velký majetek. Dohromady za tři miliony korun — při nejmenším za tři miliony korun. To byli ochotni lidé za zvířata dát. Při revizi v říjnu 1946 zjistil pan Dominik Kaiser z hospodářské skupiny ambulantiho podnikání, že vzhledem ke stavu z 31. prosince 1945 chybějí 2 černí berani, 1 černá ovce, 3 křížené ovce, 1 jeňůb a 5 ovcí dlouhouchých, v celkové inventurní ceně přes 28.000 Kčs — ve staré měně? V nové? Stoupla cena zvířat na trojnásobek, nebo je vzhledem k nedostatku cirkusových zvířat v Evropě ještě vyšší? Bůh suď. Kdo se v tomhle má vyznat. Ty ovce, to je vcelku pakatel. V cirkusu chybělo jen elektro-technického materiálu za více než půl milionu korun.

V podniku nebyl založen inventurní seznam. Vrchní účetní vedl jakýsi zásobník, avšak ten byl neúplný. Zemský národní výbor nařídil 23. srpna 1945 národnímu správci Vojtěchu Trubkovi, aby majetek podniku vyšetřil. Nešťastná kulturní oddělení I-6a. Nařídilo, avšak nezjistilo, zda nařízení bylo provedeno. V lednu, jak známo, pan Trubka oznámil: Jedu do Švýcar. I vydalo kulturní oddělení ZNV výměr čj. I 6a-303/44-45 z 22. ledna 1946, kterým se v podstatě říkalo: Dobře, jeďte si, ale musíte nám navrhnout někoho, kdo by vás mohl zastupovat.

Národní správa cirkusu Letná dne 22. III. 1946 podle doporučení závodní rady, výboru závodní odborové organizace

a vedoucích zaměstnanců navrhla jako zástupce p. P. ZNV vzal tento návrh 28. III. 1946 na vědomost. Hle úrad! Nepátrá, nezkoumá, obtíže nedělá. Toho prvního nekontroluje dostatečně, odjet ho nechá — a tolik mu věří, že na jeho návrh vydá výměr souhlasím, Pak to vyšlo ven: Pan P. byl kdysi odsouzen k dvěma a půl roku těžkého žaláře za zpronevěru. Co teď? Pan P. se vzdal dopisem z 19. října 1946.

Mezitím se objevilo na scéně i ministerstvo informací. Svolalo 22. srpna poradu do ministersva, a jeho zástupce oznámil, že z podniku bude družstvo. Ministerstvo informací se samo podniku zúčastní, aby dalo najevo, do jaké míry mu na podniku záleží. Družstvo má již tak zvaný prozatímní příslib, pravil dále dr. Pecelt z ministerstva informací, takže je schopno rozvinout náležitou činnost. I promluvil zástupce bezpečnostního odboru ZNV. I promluvil zástupce podnikatelů. Jen chvíli mluvili. Hlavní argument: A kdo zaplatí schodky? I přerušil dr. Pecelt schůzi, trochu si popovídal, do spisů nahlédl, zakašlal, schůzi zase zahájil a odročil jednání o združení cirkusu na dobu pozdější. Ministerstvo informací ze scény zas vypadlo. Ne však docela. Inspirátorem toho združení byl, zdá se, jakýsi pan Dušanek.

Neznám toho pána. Něco o něm ví pan poslanec Čížek. Ten uveřejnil 29. března 1947 ve Svobodné slově tyto řádky:

»V ministerstvu informací je zaměstnán jistý J. Dušanek, narozený ve Vídni a příslušný do Mělníka, který byl kdysi organizovaným fašistou a za okupace se vydával za člena gestapa a za německého příslušníka. Byl za to odsouzen německým soudem. V trestním rejstříku okresního soudu na Zbraslavi a krajského trestního soudu v Praze má tento muž zapsáno deset trestů, vesměs pro přestupky, přečiny a zločiny majetkové. Usiluje nyní o výmaz svých trestů. Trest za okupace byl pryč persekucí proti němu se strany Němců. Prý pracoval ve prospěch českých lidí jako konfident české policie... dopouštěl se udavačství... atd., atd.«

Neznám toho pána. Snad ho v ministerstvu také neznali, když ho přijímali. A jistě neznali okolnosti kolem cirkusu Letná, když svolávali poradu o jeho združení v srpnu roku 1946. To jim nelze mít za zlé. Naletěl, zjistili, a tož zas z věci vyletěli. To je v pořádku. Avšak, jak je možné, že muž, jehož hodnoty se v srpnu 1946 jasně ukázaly, byl ještě v březnu 1947 úředníkem ministerstva. Nevím, je-li tam dosud; nevím, kdo ho přijímal, nevím, kdo je za to odpovědný.

Než, zpátky k cirkusu. Jak již jsme řekli, byl pan P. jmenován kulturním oddělením ZNV. Referent tak pospíchal, že ani nevyčkal usnesení rady zemského národního výboru. Ten referent je dosud na ZNV.

A oddělení I-6a dosud existuje. Dne 26. února vydalo čtyři výměry najednou. Všechny podepsal předseda zemského národního výboru pan Kopřiva. O prvním jsme již mluvili: Jím byl — v únoru 1947 — zbaven národní správy cirkusu Letná pan Vojtěch Trubka s platností ode dne 28. března 1946. Zároveň byl v únoru 1947 zbaven funkce zástupce pan P. — s platností od 25. října 1946. Zároveň byl třetí národní správce zbaven funkce — s platností od 28. listopadu 1946. Zároveň se oznámilo čtvrtému národnímu správci, že předsednictvo zemského národního výboru se dne 7. února usneslo jmenovat ho národním správcem, ač »při tom nutno zdůraznit, že fakticky vykonáváte tuto funkci od 23. listopadu 1946, podle výměru č. 21/75-46 Dr. D/J, kterým jste byl ustanoven tímto národním správcem...« Prosím pěkně, jaký je rozdíl mezi národním správcem, který byl jmenován, a národním správcem, který byl ustanoven?

A ještě pěkná ukázka zpátečnického úřadování: Pan Trubka provozoval cirkus jistou dobu bez licence. Licence mu byla udělena v době, když již dávno byl za hranicemi: dne 12. července 1946. S platností od 1. ledna 1946, na rok 1946.

To jsou jen maličkosti, na ukázkou. Podstatné je, že tu byl značný národní majetek, v ceně několika milionů korun, a že ho již není. Značná část se zachránila při likvidaci, avšak nikdo nemůže říci, zatím, jaké hodnoty byly ztraceny. Vždyť se nikdo nepostaral o to, aby byl zjištěn počáteční stav majetku. To jsou zas ty slavné východiskové bilance, bez nichž nebude pořádku ani v našem národním podnikání ani ve firmách, vedených národními správci. Ty jsou důvodem, proč nikdy nebude možné přesně zhodnotit práci národních výborů a zejména fondu národní obnovy při »zachraňování« národního majetku v pohraničí i jinde. Jednou budeme snad vědět, kolik se zachovalo, avšak nikdy nebudeme vědět přesně, kolik toho na počátku bylo. Proto působí dosti vesele, když si některé národní výbory a zejména fond národní obnovy

dělají v části tisku reklamu »úřad jako prodavač«, »Sonja Hen-
nie koupila v republice čelenku za dva miliony« atd. O pří-
padu cirkusu Letná i mnohomluvné úřady přímo vášnivě
mlčí. Proto si v dokončení této statí příště povíme o způsobu
jednání fondu národní obnovy a o otázce základní: Kam se
tedy poděli ti tygři?

život a instituce

Dr Jan Bělehrádek

Kolínský koncentrační tábor

To, co vyšlo v tisku a ve sněmovně najevo o surovo-
stech, páchaných po revoluci v kolínském táboře, mi dává
příležitost, abych uveřejnil některé podrobnosti, týkající
se jednoho případu. Běží o lékaře dr. X., jenž se celou válku
choval jako správný Čech, masarykovec a socialista, z dobré
pokrokové rodiny. Kryl mne po větší část války společně
s jinými lékaři před gestapem fingovanými zdravotními po-
sudky, umožňoval mi tajné schůzky v sanatoriu, poslouchal
se mnou ve svém bytě cizí rozhlas. Vydal úspěšnou lido-
vou knížku z oboru sociálního lékařství. Za války převzal
vedení menšího léčebného ústavu, kde se nepohodl s medi-
kem, který tam konal lékařskou službu. Na jeho udání byl
brzy po převratu zatčen, že prý „nosil hákový kříž“. Do-
stal se nejprve do Zásmuk, načež byl odvezen do kolínské-
ho tábora. Celé toto řízení se rozvíjelo stále na témže místě,
kde zhrzený medik měl mnoho vlivných přátel mezi tehdej-
šími lokálními veličinami revoluce. Dr. X. je dnes primá-
řem velkého ústavu a dosud se strachuje, zda mu někdo
ze skupiny neprovede znovu nějaký kousek ze msty.

Když už byl propuštěn, navštívili jej členové SNB v je-
ho novém působišti a vyhrožovali mu, že prý byl propuštěn
neprávem. Vyzyval jsem jej, aby učinil trestní oznámení;
neučinil je, protože se bál. Medik dodělal v rámci studijní-
ních úlev rychle rigorosa a dostavil se k promoci; chtěl
jsem ji jako tehdejší rektor odložit, dokud nebude provede-
no disciplinární šetření pro podezření křivého udání ze
msty, ale protože děkan neměl v ruce nic písemného, pro-
tínci jsme provedli. Kromě toho se na pana doktora vzta-
huje upouštěcí dekret, a je v každém případě beztrestný.
(Zato choť doktora X., která byla v pokročilém těhotenství,
když se věc udála, a která nedbajíc svého stavu, běhala
na všechny strany, aby svého manžela zachránila, se léčí
z vážné plicní tuberkulózy.)

Z dopisů kolem toho případu vyjímám:

Dopis paní X., 30. VI. 1945: „... Churavím. Vyšetřování
manželova případu se děje na hrozně dlouhé lokty — vždyť
dosud nebyl u výslechu. Vymohla jsem si rozmluvu s ním a
zhrzela jsem se, jak po 14 dnech zajištění vypadá. Podánilo
se mu vpašovat mi do rukou tento lísteček pro Vás, který
přikládám. Nosil jej celé dny u sebe. Odpusťte, že Vás tolik
obtěžujeme. Ale jste naše jediná naděje... Advokát dr. P.
(ex offio)... je přesvědčen, že manžel ani před lidový soud
nepřijde pro zřejmé osobní zaměření celého případu... Svaté
věci nové republiky bylo zneužito k nízkým osobním cí-
lům...“

Moták dr. X.: „Kolín 22. VI. 45. — Magnificence, rány
obuškt mne strašně bolí, zvláště když jsou od vlastního ná-
roda. Prosím o pomoc, odtud pryč. Zač to vše? Dřel jsem se
pro tento náš národ ze všech svých sil a páteř mi za to po-
rouchall. Nemohly by též pomoci národní výbory, kde jsem
za války působil? Ať mne vyzádají. Kde je má žena? Snad
zrovna trpí někde jako rodička a volá mne. Promiňte, že tím
obtěžuji. Promiňte prosím žebračku. Chci poprosit dr. C.,
ředitele zdejší nemocnice, aby Vám tento moták poslal...“

Věznův otec mne navštívil. Byl v Kolíně, obcházel taj-
ně kolem tábora a viděl syna škvírou v pláňkách, jak stojí
s několika jinými na plném slunečním úpalu beze slova a
nehnutě s nepokrytou hlavou, zřejmě za trest, a neví, že je
pozorován.

Z dopisu vězněva otce 7. VII. 1945: „... Kolínský inter-
nační tábor zůstane v paměti každého, kdo z něho vyšel a
vyjde, jako místo hrůz, které si nezadají snad v mnohém
s koncentráky esesáků. Navim, mohu-li se odvážít vypsati,
co píše syn v motáku z tohoto týdne: „22. t. m. šel na práci
do B. H. i můj kolega a spolubydličí vězeň dr. K. Interno-
vaných tam bylo na práci asi sto. Večer, když se vraceli, chy-
běli dva. Utekli. Všichni, kteří se vrátili, byli za to potrestá-
ni tím, že celou noc stáli venku v pozoru a ráno byli opět
komandováni na práci. Mezi nimi i dr. K. Běda utečenčům!
Chytnou-li je, čeká je smrt ubitím tak, jak se to již stalo
v jednom případě. Chycený byl od oběda do večera v jedi-
ném ohni kopanců, bičování důtkami, obušky atd. Chvillemi
musil ležet obličejem k zemi, při čemž mu údery bot vrá-
žely obličej hlouběji do blátivé prsti. Večer byl ukřižován —
pověšen za ruce — a já měl u něho mít noční službu. Úpěl
a prosil mne, že chce pít, že žízni. Nesměl a nemohl jsem
víc, než mu poradit, aby chystal kapky deště, jenž právě pa-
dal. Byl jsem tak znaven a utýrán, že jsem i v této situaci
místo služby tvrdě usnul. Věc zachránil dr. K., který prostě
jako bůh za mne a konal lékařskou hlídku. ... Náš ukřižovaný
skončil druhého dne. Nebyl to zřejmě žádný provinilec podle
dekrety presidenta republiky... S dr. K. stál venku v noci
táboř dr. S... Je již sedmdesátiletý a má obě nohy oteklé
jako bání; jeden z těch 10—20 procent lidí zde internova-
ných, kterým se dělají otoky z hladu. Otoky začnou záhy
vředovat a vzniká pak sepse nebo krvácení. — Dr. K. i dr.
S. patří do téže skupiny lehčích „provinilců“ jako já...“ —
Jedna věc potěší mého syna, až se octne na svobodě: v těch-
to dnech se dostala na trh jeho kniha, prvotina... Knih-
kupci ji mají za výklady... Ironie...“

Z dalšího dopisu dr. X. (bez data): „Je to zde tábor
typu Vernichtungslageru, Vernichtungslager Kolín. Již čtyři
neděle odtud nikoho nepustili, leda mrtvého. Nemocných a
mrtvých přibývá v řadě geometrické. Nově je zde epidemie
horečnatých vodnatých průjmů s krví — snad dysenterie.
Necháváme je scházet bez bakteriologického vyšetření a bez
pomoci, která by za něco stála. Lékař musí za všechno ručit...
V neděli jsem zjistil 138 případů. A opět bez příčiny dostal
trest. Stál jsem celý den v pozoru na slunci s obnaženou
hlavou o hladu a žízni. Dr. K. stál taky. Dostal horečku 38,5°
a byl po půlnoci odvolán. Mně otekla noha celodenním stáním
(pozn.: dr. X. trpival tuberkulosou kyčle). Onehdy jsem zase
musil během půl hodiny šedesátkrát sebou mrsknout o zem.
Zkusila kolena i obličej. Důvod? Inu prý v Ůstí n. L. byly
nepokoje, ergo jsem za to musil pykat. Většina ostatních
měla ale za totéž tresty horší. Důtky, rány pěstmi, údery
revolverem do hlavy, kopance — jeden po bití skončil. Pří-
pad přišel v sobotu úředně vyšetřovat dr. W. Mluvil se mnou
mezi čtyřma očima. Ovšem, ja v jámě lvové, nemohl jsem
o lvech říkat, než že jsou beránci... Je zde v táboře vězněn
i kolega psychiatr, a ten zjistil tyto příznaky u tvora, v jehož
moci se nalézáme: moral insanity, duševní nevívin, sadismus,
caesaromania, jakož i obávaný častý raptus (pozn.: útok na
druhého ve vzteku s úmyslem zabít)... Denně dostáváme
v jídle asi 900 kalorií, ale na těžké práci spotřebujeme 3000
až 4000. Záhuba je tedy neodvratná... Jest kultura lidská
a kultura bacilů, a právě takový rozdíel je mezi životem v éře
Masarykově a životem zde. Ten člověk, jehož smrt přišel dr.
W. vyšetřovat, měl tři miliony majetku. Kdyby byl býval
odsouzen, mohl být stát o tři miliony bohatší. Takhle dest-
ne jmění pravoplatně jeho manželka. Zastává lágr zájmy
státu...“

Jiný dopis dr. X. z tábora: „10. VIII. 1945... Tento tý-
den nebyl propuštěn nikdo domů, ač je nás kolem 80 procent,
kteří podle presidentského dekretu nebudou vůbec vydáni li-
dovým soudům... Někteří jsou zde pár dní a hned jsou vo-
láni k výslechu. Ale 50 procent dosud nebylo u výslechu vůbec.
I já jsem mezi nimi... Přišla výzva, abychom se hlásili vši-
chni, kdo jsme ještě u výslechu nebyli... A prosím všechny,
nevyhrožujte k vůli mně, pohoršili byste mne, raději prostě,
a to nejen Boha... Sil mi ubývá, chvílemi padám pod tíhou
kříže, který vleču. Pak zas přijdou jasnější chvíle a mohu
psát. Paměť mi čas vynechává, horečku nemám. Nohy mi
neotékají, ač se již u více než 10 procent osazenstva (je nás
tu 700 lidí) objevují silné otoky bérců. Příčina je nedostateč-
ná výživa... Do práce se vstává o půl páté ráno a z práce
se přichází v šest večer. Já jako lékař jsem povinen pracovat
od 5 hodin ráno do 10 hodin večer a kromě toho jsem i v no-
ci pravidelně buzen. — Tolik bída kolem. I nejchlapštější

se nestydí nahlas plakat jako děti. I já — a přece ještě vedle toho musím těšit druhé .. Povrch těla mám zdravý — ani vší, ani svrab jako jiní. Hnisavé boláky se mi zahojily i podlitiny na celém těle od bití obušky (ne snad pro porušení táborové kázně, nýbrž ze sadistické zvrhlosti), ani žebra již nebolí...“

Nás vězeň byl propuštěn k vyšetřování na svobodě po dvou měsících; aby byla analogie s gestapem dokonalejší, musil podepsat revers, že neprozradí, jak s ním bylo zacházeno. Dlouho tedy trvalo, že měly úspěch intervence jeho přátel. Sám jsem intervenoval v jeho prospěch a ve prospěch lidského zacházení s vězni vůbec už v srpnu 1945 u tehdejšího ministra spravedlnosti dr. Stránského, jenž mě odkázal na ministra vnitra Noska. Vylíčil jsem, co jsem věděl též o poměrech zdravotnických v táborech a nabídl se, že zorganizuji dozorcí lékařskou službu z politicky spolehlivých lékařů. K tomu nedošlo. Měl jsem dojem, že tehdy byli i ministři slabí proti zvláštnímu zpusťlíku, ale byl jsem ujištěn, že každý takový případ bude řádně vyšetřen. Ministr vnitra Nosek mi sdělil, že už dal suspendovat vedení jiného tábora pro podobné hříchy a že sbírá evidenci o ostatních táborech. Okresní národní výbor v Kolíně nebyl s to zasáhnout okamžitě, ač se mnozí jeho členové o to velmi snažili a nakonec přispěli k tomu, že nevinní byli vysvo- bozeni.

Pravděpodobně se bude někdo horšit, že uveřejňuji věci, jež se staly už přede dvěma roky a jsou stejné nebo byly předmětem vyšetřování, jež se zove řádné. Někdo mi snad vytkne, že někteří z vinníků jsou mrtví a že nemá smyslu o jejich vině psát. Pořekadlo „de mortuis nil nisi bene“, o mrtvých se má mluvit jen v dobrém, jistě tady nepatří. Běží o víc než o jeden případ a nebeží o to, aby byl potrestán jedinec X za to, že zneužil své úřední moci vůči jedinci Y. Běží o kolektivní odpovědnost, o to, abychom se jasně přiznali, že nesouhlasíme s násilím a bestialitou a že odmítáme připustit, aby se takové věci daly plným právem ve jménu lidu. Jeho dobrým jménem nelze krýt výstřelky toho, co se rádo nazývá právem revoluce a co je ve skutečnosti nejhrubším bezprávím, za které by se neměla stavět žádná revoluce, pokud má program k lepšímu člověku a dokonalejšímu lidství. Námitka, že rozmazáváme osklivé věci a děláme si ostudu před sebou a před cizinou, je lichá. Víme o tom my i cizina, a udělá jen dobře nám i cizině, řekneme-li bez vytáček, že se zvěrstvy nesouhlasíme.

Když jsme v německých koncentračních táborech a vězeních snášeli ústrky a bestialitu, silila nás jediné víra ve spravedlnost; věděli jsme, že lepší a větší půlka světa je při nás, ta že učiní konec zlu a zařídí odplatu. Totéž platí o těch z nás, kdo snášeli nevinně ústrky a bestialitu českých pochopů. Také oni byli sileni vírou ve spravedlnost, která je a musí být jediná. Nebude-li vyřčena aspoň dodatečně a se zpožděním, jehož příčiny jsou jediné ve vývoji našich kolektivních citů, po revoluci bude zlo dovršeno a posvěceno národem. Proto je nutné o těch příhodách mluvit.

Byl jsem při tom, když se v parlamentě legalisovala možnost, že takové zločiny, spáchané v revoluci, budou beztrestné. Stydím se za to, a nejsem sám. Mám pouze tu omluvu, že se prach revoluce usazoval jen pomalu a dlouho nám všem kalil zrak. Ve skutečnosti se nesmí beztrestnost vztahovat na zvrěckosti, páchané s nevinnými — o zacházení s vinníky by bylo třeba mluvit zvlášť, aniž ovšem lze schválit všechno, co s nimi bylo prováděno; ale tato část problému má poněkud jinou psychologii v rámci revoluce. Ale nikdo spravedlivý se nemůže stavět proti tomu, abychom revidovali svou blahovůli vůči těm, kdo tenkrát pustili uzdu svým nejnižším sklónům i vůči těm, kteří jim to schvalovali.

Abyste nevznikli omyl, dnes bohužel běžný, že tento článek míří proti komunistům: dr. X je komunist a zastává ve straně funkci.

do ba a lidé

Michal Mareš

Historie jednoho diktátorka

Ze zasláného dopisu: »Fi donc, Vy cidiči stok, Vaši páchnoucí práci čest.« — Onen estét, který mi tento dopis zaslal, se samozřejmě podepsal, ale nečitelně a bez udání adresy. Jistě také zapomněl, že nebyt cidičů stok, všecko kulturní dění zalklo by se ve výkalech. Vyhnání krysa z kanálů a jejich utracení — pane kryso — je věcí velmi záslužnou, věřte mi to. Poštovní razítko onoho dopisu je Mělník. Jistě bude zajímavé podívat se na tamější stav kanalisace.

Přijde-li zpravodaj do toho nebo onoho kraje, první, co má učinit, je: přečíst si krajinský tisk. Tak získá první snímek tamějšího dění. A pak jde za zprávou, která ho nejvíce upoutala a v níž je zapotřebí světla. V našem případě nebyla bez zajímavosti zpráva týdeníku »Ohlas«, v níž je napadán šéf mělnického soudu pan dr. Štěpanovský.

Nuže, toto jméno jsme již četli v denním tisku. Jde o přehmat, kdy předseda ONV na Mělníku pan Bedřich Šťastný jednoduše nezávislého, jemu nelibého soudce dal četníky dopravit do Prahy na Pankrác, Příslušné úřady seznaly, že dr. Štěpanovský se provinil hlavně tím, že není stoupencem strany, již reprezentuje pan Šťastný, a tak se uražený soudce mohl s veškerou slávou a k spokojenosti takřka všeho občanstva opět ujmouti svého úřadu. Ale »Ohlas« na něho útočí dále. Chtěl jsem si tudíž promluvit o příčinách všeho toho dění. Mnoho jsem se od jmenovaného soudce nedověděl, neboť, zdá se, měl obavy se mnou otevřeně mluvit. A tak přicházím ihned k útoky na ono ovzduší, jež v rayonu pana Šťastného vládne.

Tedy představte si, onen nezávislý soudce působí dojmem zakřiknutého, nesvobodného člověka. Přesvědčil jsem se, myslím, o tom, že je ze všech stran hlídán a kontrolován. Než přijдете k onomu přednostovi samému, procházíte pokojem, v němž sedí úředník, který vás zadrží otázkami: proč k šéfovi jdete, co mu chcete, v jaké záležitosti a kdo jste! Exponent pana Šťastného, toho dojmu se nelze zbavit. Přitom s vámi onen muž mluví způsobem, jak jej známe od poddůstojníků rakouské nebo německé armády. Když onen hlídač uslyšel, kdo jsem a že přicházím jako novinář, radost neměl a nelibě svolil, abych jako svobodný občan a žurnalista šel k svobodnému soudci. A ten nechtěl mluvit, alespoň neměl k tomu mnoho chuti. Ale, milý pane doktore Štěpanovský, ono je na Mělníku dosti lidí, kteří znají celý váš případ a proč jste upadl do takové nemilosti u mělnického mocipána. Nejprve však zajedeme si do Litoměřic. Odtud telefonicky hovor s Mělníkem byl během tří minut pětkrát přerušen.

V Litoměřicích je mladý novinář, který rediguje tamější »Máchův kraj«. Tohoto muže dávám jako příklad krajinskému tisku. Uvidíme ještě proč. Za to, že jde do boje za pravdu, demokracii a tím také za novinářskou čest, má pěknou snůšku žalob, totiž padesát čtyři kusy za necelý rok publicistické činnosti. Redaktor Kolář se pustil také do boje s mělnickým diktátorem, a že takovým pan Šťastný je, uvidíme z pozdějších citátů o jeho činnosti. Tedy on sám žaluje litoměřického redaktora pětkrát. Dotyčnému novináři se tedy dostalo té cti, že se měl zodpovídati jako první obžalovaný před opět zavedenými porotami. Spousta novinářů přijela do Litoměřic a legie svědků se redaktoru Kolářovi nabídla proti žalobci. Ten požádal, aby proces byl odložen

Stalo se. Když mělo dojít k odloženému přelíčení, tedy prostě žalobu odvolal a uvolil se zaplatiti veškeré soudní útraty. Tedy první porážka mělnického vládcce! Podívejme se na článek, který pan Šťastný žaloval, aby nakonec kapituloval:

— Předseda ONV na Mělníku pan Šťastný byl opravdu šťastný v den velkého svátku, v den 28. října. Zvítězil nad Havelkou. Snad to považoval za dar nebes, že právě o velkém svátku došel na okres přepis, že ministerstvo zemědělství po dohodě s ministerstvem vnitra konfiskuje lesní statek ing. Jiřího Havelky. Havelka je konfiskován. Jak to oslavit? Přemýšlí šťastný Šťastný. Přebírá se v různých starších časopisech, hledá, snad ani neví, co hledá, až mu padne do oka novinový obrázek: ministr Duriš na tribuně, kolem mnoho lidí, pan ministr konfiskuje a parceluje statek zrádce Berana. Mysl Šťastného se ozáří, plán je za chvíli hotový, udělám totéž. A už se vidí na tribuně, rudým plátnem potažené, jak řeční a prohlašuje Havelkův statek za zkonfiskovaný. Od myšlenky k činu. To bude podiváná prosouduhu, on, člověk s pestrá minulostí, neuznávaný, on, dnes první člověk okresu, bude triumfovat nad těmi, kteří jej přehlíželi. Jak tomu aktu dáti pestrý rámeček? Bože, vždyť mám četníky! Vždyť vždy a všude, když k určitému aktu jedou vládcové, vždy viděti kolem pestré uniformy. Což nejsem také vládcem?

Tu viděti odpoledne 28. října po smířlivých projevech šťastného Šťastného s kordonem četníků, jak jedou v autech do dosud klidné vesnice Obříství. A skutečnost? Rudá tribuna, obklopená 6 četníky v parádních uniformách. Tentýž obraz, který mu vězel v hlavě. A teď? Totéž. Hřímavými slovy čte konfiskační nález, doprovázený tvrdými slovy proti kolaborantům a reakcionářům vodopádem nevybíravých slov. Lidé? Nadšen svým vůdcem už se vidí v držení Havelkova statku a mnozí vidí, jak Havelku odvádějí a jak rozjitřený lid provádí soud na místě samém. Toto se stalo 28. října léta Páně 1946 v den velkého svátku, v den, kdy celý národ podle příkazu vlády a zákona má nastoupiti svorně do práce na budování pevných základů svého státu, národního štěstí. — Dalo ministerstvo zemědělství příkaz panu Šťastnému, aby podobným způsobem a za asistence četnictva proklamoval konfiskaci Havelkova lesního statku v Obříství? Šťastnému panu Šťastnému z vykonaného díla v duchu probíhá na myšlenkovém pásu celý jeho život. Vidí, jak se snaží jim uniknout a jak mu nedali pokoje a nyní? Četnictvo je mu poslušno, on je dnes nad nimi.

Zejména věta o pestré minulosti pana Šťastného jistě zlobila. Ona věta pak také byla zažalována. K pestré minulosti jistě patří, aniž by to samo o sobě bylo čímsi nepěkným, že pan Šťastný po svém propuštění z kriminálu směl se za německého režimu věnovati svému obchodnímu podniku, v němž v době války bylo třeba velkého množství cukru, jinak potřebného jak pro výrobu výbušnin, tak i pro výživu lidu. Kdo byli jeho odběratelé, to by jistě bylo také zajímavou kapitolou, i to, že za války si směl koupiti dům. To bez určité přízně tehdejších mocipánů jistě nebylo tak snadné. To však jsou celkem malicherné otázky, a připouštíme dokonce jako kus vlastenecké činnosti, že si Š. dovedl zaopatřiti cukr na výrobu opojných vín, místo aby se cukru použilo k výrobě nitroglycerinu. Cesty k patriotismu mohou býti rozličné. Přečtete si k poznání vystupování pana předsedy jiný článek citovaného již listu, a to dokonce článek nežalovaný ze dne 8. listopadu 1946:

Hodlali jsme nadepsati tento článek: Pan ing. Kofátko konfiskuje, ale tento titulke vzal nám z péra p. ing. J. Cuhra v Lidové demokracii.

Ale u nás na okrese máme něco »originálnějšího«, ba troufáme si tvrdit, že obdobný originál se v republice sotva najde.

První, nejvyšší byrokrat osobuje si právo odsuzovat a konfiskovat bez soudu, bez výslechu obviněného a svědků, stačí mu za podklad nepravdivé, falešné a záměrně vymyšlené udání. Jediným skřtem péra učiní z řádného občana a dobrého Čecha — zločince, zrádce a vyvrhelce národa. Tato jeho, bůhví kým a kdy daná pravomoc, sahá na celé území Čech a Moravy.

Druhý, representant našeho okresu, je neobmezeným

pánem-usurpátorem a řádí pod patronací a ochrannou rukou různých veličin podle svého osobního založení.

V prostředcích je nevybíravý a náš okres je v tomto směru již pověstný. Všude i na nejvyšších místech se to ví, ale doposud se nenašel nikdo z povolanych, aby rázně zakročil a učinil tomuto »úřadování« rázný konec. Kolaborantů a zrádců budeme míti na okrese pomalu víc než poctivých občanů a strach vládcce. Je na to jednoduchý recept. Je-li někdo v jakémkoliv směru nepohodlný, nebo má-li majetek, najde se svědek, a to třeba svědek všelijaký, vymyslí se udání a soudí, konfiskuje a parceluje se. Lidově-demokraticky, bez soudu, jedincem, nebo jednou stranou.

Jako malou ukázkou z toho, kdo vše u nás bude kolaborantem a snad i zrádcem, uvádíme, že je na indexu majetek pana ministra Outraty, známého zahraničního i nynějšího významného činitele. Pro tento majetek hledá usurpátor zdejšího okresu — národního správce. Snad se tomu mnohdy zasměje, ale ve skutečnosti je to u nás k pláči. Kdo a kdy ještě z našich občanů přijde na řadu, to nikdo nemůže předvídat.

Ale vraťme se k našemu případu, konfiskaci majetku ing. J. Havelky v Obříství. Záměrně sehraná komedie, a to komedie odporná, na den nám všem posvátný, na národní svátek 28. října. Měla svůj typický a originální ráz. O tribuně, parádní asistenci atd. byla již zmínka. V tomto »úředním projevu« byli napadeni vulgárními slovy nejen zaměstnanci dotčeného velkostatku, kteří se snad provinili asi tím, že na tomto poctivě a svědomitě pracovali a pracují, ale i přítomní soudní občané, kteří se proti tomu ohrazovali. Byli napadeni i úředníci vyšších úřadů, zejména ZNV v Praze, protože tento úřad vydal svého času t. j. 7. I. 1946 výměr pod č. 609/5-45 Pk Zzk, kterýmž bylo rozhodnuto, že ing. J. Havelka nespadá pod dekret č. 12/Sb. a tudíž také ne konfiskaci. To se však nehodilo p. předsedovi ONV v Mělníku a p. sekč. šéfovi ing. dr. Kofátkovi a proto toto souzení bez soudu — na »ulici«.

Jako malý výňatek z tohoto projevu doslovně uvádíme: »Havelka měl dlouhé paráty, které sahaly nejen na ZNV, ale i výše, kde našel všelijaké spřežence jako je on sám. I na ty dojde a půjdou za Havelkou, půjdou i ti hlídači, poklasnové, všelijací ti pohůnkové, spřeženci, všichni ti služebníkové a přísluhovači všechna tato pakáží, chmraď a havěť. Půjdou i ti, kteří by se dnes ještě chtěli tohoto zločince zastávat. Před těmito lidmi naplijte, pozdraví-li vás nepoděkujte, sedne-li si, vedle vás v hospodě, odejděte.« A na ty, kteří z řad posluchačů projevovali nesouhlas s touto ušlechtilou řečí — hrámalo se z rudé tribuny »úředně« okamžitě zavřít a pod.

A nyní si všimněme »konfiskačního úřadu«, který podle projevu zastupoval vládu a lid. Sestával: z úředního předsedy ONV, redaktora kulturního a hospodářského týdeníku Ohlas, sekretáře KSČ a různých ostatních funkcionářů této strany. A toto představovalo u nás — právní řád — a státní úřad. A tento úřad, a zástupce vlády, NF, a nevíme koho všeho, při předávání konfiskačního dekretu postiženému veřejně — před celým forem — plival do očí, a postižený na svoji ochranu nesměl pronésti ani slova. — Celá naše veřejnost ví o tom, že zločinci K. H. Frank a terezínský vrah Jöckl, byli postaveni před soud, měli své obhájce a bylo jim dovoleno obhajovati se. A hle, v demokratické republice — řádný občan, dobrý vlastenec — kterému nikým ještě nebyla dokázána žádná vina, který se provinil snad jen tím, že má majetek, který za půl druhého roku nebyl nikdy a nikým ani vyslýchán — je souzen jako zločinec a vyvrhel, bez soudu, bez práva na obhajobu a veřejně tupen »ulici«. Ovzduší nabitě, touto sprostotou a hrubou provokací bylo připraveno k výbuchu a příslušníci SNB měli co dělat, aby byl zjednan klid. Stačila nepatrná jiskřička a ve velkém a významném a posvátném den 28. říjen v roce 1946, v duchu NF, v duchu budovatelského plánu, v den sbratření a spolupráce — nechybělo mnoho a došlo k bratrovražednému krveprolití. — Dalšího komentáře snad není zapotřebí. Dodáváme, že mnozí naši poctiví občané ztrácejí víru v demokratické zřízení, mají pochyby o právním řádu, a je proto na povolanych činitelích, aby jim tuto víru navrátili, aby vymýtli pocit strachu, aby zjednali právní řád a bezpečnost.

Nutno ještě podotknouti, že pan Šťastný je předsedou ONV, v němž je dvanáct komunistů a dvanáct nekomunistů. Theorii o 51% vyplňuje prakticky svým hlasem jmenovaný předseda. Máme tudíž na Mělníku splněný praktický předpoklad o 51%. Uvedený referát z »Máchova kraje« pan Šťastný zažaloval. Čtete v něm:

Divoké nájezdy reprezentanta Mělnicka na Slánsku

V sobotu 8. II. 1947 pořádala čs. strana nár. soc. odbor zemědělský, veřejnou schůzi v hotelu Pošta ve Slaném. Na schůzi referovali o otázkách zemědělských dr. Lad. Feierabend a poslanec Čeněk Torn.

Ještě však než předsedající schůze mohl řečníkům poděkovati, vřít se do místnosti pán a přímo za řečnický stůl. Teprve na výzvu předsedajícího se představil jako p. Šťastný, předseda ONV v Mělníku. Když byl tázán, co si přeje za vysvětlení, hrubě předsedajícího odbyl a řekl, že se nepotřebuje nikoho na nic ptáti, ale že řekne posluchačům, co je zač dr. Feierabend a posl. Torn. Nato zavolal do pozadí sálu odkud se přihnal zástup asi 25 dělníků z jedné slánské továrny, příslušníků kom. strany. Tito se nahrnuli na řečnickou tribunu s holemi, jeden též s otevřeným nožem. Dr. Feierabend i posl. Torn užstali klidně seděti na tribuně a p. Šťastný spustil vodopád nejsprostších urážek a nadávek na oba řečníky. To, co všechno řekl, se nedá ani opakovati. Po skončení svého křiku, když byl zpocen a udýchán tak, že nemohl už dál mluvit, rychle odešel doprovázen p. Hrabákem, předsedou okr. dopravní komise ve Slaném. Jen rozvážností obou řečníků a rozumu posluchačů lze děkovati, že nedošlo k násilnostem, které p. Šťastný chtěl vyprovokovati. Když se zamyslíme, co vytrpěl posl. Torn v koncentračních táborech pro svou politickou činnost, ne pro krádeže nebo šmeliny, a dr. Feierabend, co vykonal v podzemním hnutí a dále pak v zahraničí, jistě by jej nebyl pan prezident Beneš pověřil funkcí min. financí, kdyby jej tak velmi dobře neznal, nedovedeme tyto hrubé útoky pochopiti. — A na takovéto lidi hází špinu a jed člověk bez zrna charakteru, člověk, jehož minulost je také velmi dobře známá.

Vrátíme se nyní zpět na Mělník, kde za války pan Šťastný vyráběl ovocná vína s přídělem cukru od tehdejších mocipánů, zatím co třeba ředitel slavných tamějších vinných sklepů dlel pro sabotáž v koncentračním táboru. V domě čp. 132 za opakace bydlil zmíněný již předseda mělnického soudu dr. Štěpanovský, a to jako podnájemník u pana Miloslava Krejčího, nynějšího ředitele Hospodářského družstva v Děčíně. I tento muž byl na rozkaz pana Šťastného v Děčíně zatčen, odvezen do Mělnicka a odtud s dr. Štěpanovským do Prahy. V domě čp. 132 bydlila též rozvedená manželka nynějšího předsedy ONV, modistka Šťastná. Rozvod a rozluka pana Š. je čistě soukromou a tudíž nezajímavou záležitostí, okolností však musí býti konstatována k ucelení obrazu. Pání Šťastná, jak potvrzuje velká řada svědků, byla žena hašteřivá a, co horšího, za okupace vyhrožovala anebo se chovala tak, že nájemníci v domě měli před touto ženou strach. Pochopitelně. Tak dr. Štěpanovskému den po zastřelení jeho bratra dr. Josefa Štěpanovského za Heydrichovy aféry pravila: »Tak a teď si dejte pozor, aby to s vámi nedopadlo jako s bratrem, stačí jen slovo a bude to.« Celá řada svědků potvrdila přibližně onen výhrůžný slovosled a dr. Št. sdělil své obavy svým důvěrným známým. Aby se nestal obětí, odešel do ochrany nemocnice, kde zůstal až do roku 1944. Současně s dr. Jos. Štěpanovským byl popraven prof. Čumpelík a jiný občan. Také Krejčímu bylo vyhrožováno, a ten šel na četnickou stanici, aby učinil v této věci oznámení. Velitel stanice Zeman, dnes v Obřívstí, poradil Krejčímu, aby věc neoznamoval, poněvadž za daných okolností by ještě více na sebe upozorňoval. Ostatně celé ony výjevy v mělnické »kanalisaci« jsou v protokolech na patričních místech, netřeba se blíže o tom zmiňovati.

Po převratu paní Šťastná vystoupila jak proti p. Krejčímu, tak soudci dr. Štěpanovskému. Mimo jiné tvrdila, že Š. a K. ji škrtili a tloukli. Podala na oba trestní oznámení. Soud musel zastaviti řízení, ale všiml si chování paní Šťastné za války a konec byl ten, že mělnická modistka přišla před lidový soud a odsouzena na 1 rok do těžkého žaláře. T. č. ještě je v trestnici. A nyní se Šťastný, který se jinak nikdy do podobných záležitostí nemísil, do věci své bývalé ženy vložil s plnou vervou. Proč?

Bylo by ještě mnoho zajímavých zpráv z Mělnicka, ale ukončíme referát z pašalíku páně Šťastného takto:

Zásadový komunista nebo socialista a vůbec každý slušný člověk nikdy nepromine jinému občanu, jestliže on konal policii placené služby konfidentské anebo měl-li aféru s dělnickými penězi. A tu si dovoluji přímý dotaz. V Moravské Ostravě za první republiky byl v řadách komunistických odhalen jako placený policejní konfident jakýsi Bedřich Šťastný, který kromě toho dopustil se malversace dělnických grošů. Kdo to je? Kde je nyní? Je věci komunistické strany, aby to vyšetřila.

Nechť zatím kolem sebe p. Šťastný nehází výrazy, jako jsme je citovali z jeho schůzi. Že jsem reakcionář, to je samozřejmě, neboť nejsem akcionář, a sice nejsem akcionář akciové firmy Šťastný a spol. Jsem tedy něco jiného: asi reakcionář. Pokud se týká mé osoby, nemusí si dělat nikdo starosti, své záležitosti mám v pořádku. Je proto zbytečné, aby se namáhal celý štáb špiclů a pátral po mé minulosti. V republice s tradicí Havlíčkovou a Masarykovou zločince by z vás nejraději udělali!

otázky a odpovědi

Diskuse o zemědělství

Zemědělství není jen rozsáhlé a důležité výrobní odvětví, ale jsou to též především lidé — lidé cítící, myslící, spokojení neb nespokojení. Špatně bychom posloužili sobě, státu a jeho budoucnosti, kdybychom se dívali na zemědělství jen jako na výrobní činnost, prospěšnou národnímu hospodářství a nezbytnou pro výživu obyvatelstva našeho státu. Všichni konečně pracujeme, abychom žili a se zmocňovali dokonalejšího způsobu života a nikoliv naopak. Jsme všichni na jedné lodi nejen hospodářsky, ale také v tom smyslu, že jakákoliv nevyrovnanost, nejasnost a životní neutěšnost jedné pracovní vrstvy má neblahý vliv na situaci všech ostatních členů státního společenství.

Zadáme, aby na úseku, který jmenujeme zemědělstvím, někdo stál, neboť národ nemůže ve vlastním velmi životním zájmu toto pole lidské činnosti opustit. Tím samým padá na nás na všechny starost o životní úděl zemědělské vrstvy.

Dnešní duševní rozpoložení zemědělského lidu není zajiště jednotné, a máme-li se vystříhati nesprávné generalisace při posuzování stesků a — řekli bychom — deprimované nálady vrstev zemědělských a ovšem i všech dávných, věrejších i dnešních příčin tohoto vnitřního nesouladu, třeba učinit předem všechny výhrady, aby se nezdálo, že se nesnažíme vidět věci nestranně ze všech zorných úhlů.

Máme osídlence, kteří se vrhli s plným elánem a vírou do svého zaměstnání. Máme i staré zemědělce, kteří se ne cítí zaskočení dobou a nepřízní osudu a kteří se s vyrovnáním klidem snaží začlenit do nového období našich dějin, nedělajíce si zatím příliš těžkou hlavu z nesnází dnešních a příštích.

Konečně nejen zemědělci, zajisté my všichni nemáme ještě zcela pevnou půdu pod nohama, my všichni víme, že lidstvo tápe, hledá správný směr a novou rovnováhu a to nejen v hospodářských věcech, ale zejména ve věcech duchovních, ideových a mravních. I my ostatní jsme v přerodu a krizi. Jen nám připadá, že u našich zemědělců jsou všechny tyto stíny nějak nápadně zesíleny a jejich rozmrzelost nebezpečně výraznější. Špatně bychom sloužili státu, kdybychom si nevšímalí skrytých i hlasitých stesků, ozývajících se ze zemědělství a nesnažili se sladit tužby zemědělské části národa s citěním a ideály národního celku.

Je třeba nalézt pro zemědělce schůdnou cestu a získat je i srdcem pro společnou rozumnou a pokrokovou politiku vnitřní, zahraniční i světovou. Přiblížení se k tomuto cíli nic tak nemůže prospět, jako otevřená, nestranná a pokud možno nadstranná slova a výměna názorů.

Po první světové válce ukázali se naši zemědělci v politice prvkem stabilizačním. Jejich částečná konservativnost nebyla k neprospěchu nově se tvořícího státu, neboť podle

presvědčení mnohých — a myslím politicky nejzralejší většiny národa — nebyla tehdy u nás situace a doba zralá k hlubším a základním sociálně-hospodářským přeměnám naší společnosti. Sovětské Rusko bylo tehdy v pouhých těžkých začátcích svého přerodu ze státu polofeudálního ve stát socialistický a zásady, podle kterých byl tento stát řízen, setkávaly se s krajním ideovým, politickým i hospodářským odporem států západních, na nichž jsme my tehdy politicky, hospodářsky i kulturně zcela záviseli.

Nebylo by na místě rozbírat zde tuto situaci, ale naše první revoluce, jež vytvořila — se zřetelem ke Slovensku a tehdejší Podkarpatské Rusi — zcela nový stát proti státu starému, měla svrchovaně zapotřebí jisté stabilizace a jistého zakorenění. Zemědělci se v této situaci i politicky zřejmě osvědčili, neboť jejich nadměrná láska k rodné půdě a rodnému statku šla souběžně s láskou k národu a novému samostatnému státu. Bylo by nespravedlivé celkový postoj i samé republikánské čili agrární strany ztotožňovat s fašismem a nacismem, neboť právě toho nelidství a nadlidství, jež jsou pro zmíněné ideologie příznačné, bylo v rolnickém lidu nepoměrně málo. Chyby některých vůdců, jež měly patrně zčásti svůj kořen jednak v nesprávné selské představě o možnosti úspěchu politiky vychytralé, jednak v nedostačujícím světové a kulturně-politickém rozhledu některých předáků, nelze přičítat zemědělcům ani samotným členům agrární strany k tíži, jestliže současně nevyzdvihneme pozitivní zásluhy těžké strany o stát a jeho zakorenění, které nám přišlo velmi k dobru pro zápas o jeho obnovení.

Široké masy zemědělců všimaly si vždy poměrně více své práce a svého nejbližšího okolí a nebyly hlouběji politicky a ideově vzdělány, aspoň nikoli v politice a v ideových prouděch světových a jejich dosahu. Světová kultura přicházela k nim skoro výhradně jen v podobě technické. Kult minulosti, kult zemědělského svérázu a kult tradice byl a je naopak u zemědělců v poměru k osvojování nových světových myšlenek neúměrně přetvářen. Zemědělec byl již dříve a je zejména dnes příliš přepínán prací tělesnou, takže nemá pro hlubší vzdělání času, ani ostatních předpokladů a jeho duchovní vztah k ostatnímu světu trpí vážnými trhlinami. Zemědělci se za těchto okolností přizpůsobují nesnadněji prudkému duchovnímu a technickému vývoji doby, než příslušníci kterýchkoliv jiných zaměstnání.

To všechno bychom měli mít na mysli při řešení zemědělských problémů. Líčit specifickou lásku sedláckou k rodné hroudě a rodnému statku a jeho bodrou, ale nedůvěřivou povahu, naprosto dnes nestačí. Zdá se, že právě stará selská povaha bude musít být poněkud měněna, má-li zemědělec čelit nesnázím doby a zdolat příští úkoly. Poněkud konservativní, starší typ českého sedláka, ke kterému máme jinak veškerou úctu, nemá již dnes svého opodstatnění a oprávnění, neboť duch světového společenství žádá si vyrovnání různých kultur a revisi mravních i společenských řádů. Pro tento úkol potřebuje národ nevyhnutelně i síly českého rolníka, poněvadž bez zemědělců je národ kusý, neucelený a rozpolcený. Ať jakkoliv se díváme nedůvěřivě na různé ty hlasatele nové morálky a pseudomorálky, nebo na hlasatele immorality, nutno přiznat, že na vědě založený technický pokrok přerůstá lidstvu přes hlavu a že samo křesťanství nejvíce se již tak bezpečným základem lidské morální rovnováhy, jako tomu bylo v minulosti. Církevní světový názor, v jehož jednostranném zajetí je částečně ještě náš zemědělec z nedostatku jiného duchovního pramene a také proto, že je svrchovaně obtížné získat si vlastním úsilím svobodomyšlnější duchovní přesvědčení, nenapomáhá také nikterak rolníkovi k pružnějšímu vyrovnání se světovým pokrokovým děním.

Nechceme ovšem tvrdit, že náš rolník je v samém základu konservativní a že takový vždy bude, neboť některé skutečnosti přesvědčují o opaku. Vždy se u nás rodili svobodomyšlní sedláci a tvrdohlaví buřiči proti starým řádům. V husitských bouřích a válkách byli právě i sedláci fanatickými nositeli nových myšlenek a bojovníky za pravdu boží.

Nicméně je třeba se podívat realisticky a nepředpojatě na hospodářsko-politické stanovisko velké části našich zemědělců v době nedávné i současné. V první republice zemědělci sice lámali tu a tam nemilosrdně liberalistické řády v těch případech, kde jim neprosplývaly, na př. při obchodu s obilím, ale zároveň byli ve svém zaměstnání nejnesmířitelnějšími zastánci soukromopodnikatelského principu. Jejich lpění na úplně osobní hospodářské nezávislosti a na ne-

dotknutelném soukromém vlastnictví zemědělských výrobních prostředků není zcela ve shodě s cítěním socialistické společnosti, ani s tím, že zemědělci od této společnosti žádají plně zabezpečení rentability svého podnikání, dostatečné neměnné ceny a pod. I když plně chápeme přílnutí zemědělců k rodné půdě a k rodnému statku, zdá se nám, že zemědělci ideově přeceňují v dnešní době váhu hmotných statků a význam vlastnění většího majetku a výrobních prostředků, majíce snad klamnou představu, že jejich váznost jako lidí by značně upadla, kdyby nebyli samostatnými a zcela nezávislými držiteli statku a určité výměry půdy. Způsob myšlení současné doby je již trochu jiný a velmi mnozí by zemědělcům jejich úplnou sociální nezávislost ze srdce přáli, kdyby ji pokládali při dnešní vzrůstající hospodářské, kulturní, technické i sociální svázanosti lidí, lidských potřeb a lidské společnosti za plně a beztravně udržitelnou do blízké i vzdálenější budoucnosti.

Právě tento rys zemědělského myšlení, totiž kladení zvláštní váhy na majetek a jeho držbu, rys, který snad je v souvislosti s ustavičným těžkým zápasem zemědělcovými s hmotou o získání a udržení majetku, vedl k příliš stavovské a často i materialistické ideologii bývalé agrární strany a činili jmenovanou stranu málo sympatickou občanům, zvyklým myslet více ideově a bez ohledu na majetkové poměry. Zrušení stran stavovských, částečné zatlačení politického stavovství dělnického a postavení nynějších politických stran na základ vedoucích světových idejí, je jistě dobrým krokem kupředu, který by měl být upevněn zásadním odmítnutím případného nedemokratického vypínání kteréhokoliv stavu.

Pokud jsou zemědělci roztrpčeni na své pracovní přepětí a na přepínání sil svých žen a dětí, nelze se jim naprosto divit, neboť jejich pracovní přetížení hraničí přímo s přímým ohrožováním zdraví a života všech členů rodiny. Odunem Němců dostali se zemědělci do málo záviděníhodné situace a je nutno pomoci jim všemi dosažitelnými prostředky. Je též pochopitelné, že zemědělci si stěžují na individuální a kolektivní nespravedlivosti, činěné jejich stavu. Mýlí se však v tom, že jsou jediní, kteří jsou podle okolností individuálně nebo v jistých úsecích (v rostlinné výrobě) a kategoriích postihováni nespravedlivými zásahy, vyplývajícími z těžkosti doby a z našeho sociálního a hospodářského přerodu. Po té stránce jsou příslušníci některých jiných stavů již příliš zvyklí — bohužel i z první republiky — na nerovný metr, než aby byli příliš rozčileni vážnou nespravedlivostí různých úprav. Možno uvést na př. příslušníky vzdělanějších kategorií státních zaměstnanců, kteří dostali namnoze jen dvojnásobek předválečných nivelisovaných a nedostatečných platů a musí nést se svými rodinami po všestranném válečném vyčerpání tíhu trojnásobného zdražení jak výrobků průmyslových, tak živnostenských a zemědělských. Zemědělci mají aspoň velkou část potravin z vlastního hospodářství, takže jim odpadá výdaje a starosti s nejnütnější výživou.

Jako tedy byla dvojitá míra při stanovení cen zemědělských výrobků u různých zemědělských podniků, byla i dvojitá míra při vypočítávání násobku platů státních zaměstnanců s nižším a vyšším vzděláním. Třeba bohužel říci, že ani nižší kategorie nejsou na tom uspokojivě.

Rovněž i různé částečné i úplné vyvlastňování podniků a majetku nabytého řádnou prací, mimořádným přičiněním a důmyslem poctivých jednotlivců nepostihlo jen zemědělce, ale je často po hrozné válce nutnou obětí klidnému sociálnímu vývoji státu a přeměně hospodářského řádu. Po té stránce nezbyvá nám než si připomenout útrapy a oběti těch, kteří trpěli nebo zahynuli za války v koncentračních táborech a utrpení jejich rodin.

Zemědělci potřebují dospět k určitému přehodnocení svého individualismu. Jejich láska k rodnému statku a k rodné půdě v užším slova smyslu měla by být v dnešní době poněkud posunuta ve prospěch lásky k rodné půdě jakožto celku a ke kterémukoliv kousku naší vlasti. Světobčanství vyžaduje stát se pohyblivějším a cenit úměrně též statky duchovní, svobodu přesvědčení, poctivý charakter, svobodu vlasti a nevidět v přičynosti k rodnému statku a půdě mimořádnou přednost nebo snad zásluhu. Právě větší duchovní pohyblivost našich zemědělců v dnešní době se svoboda rodné půdy a materiální a duchovní nezávislost vlasti lépe a snáze uhájí.

Je s podivem, že někdo se nesnaží říci to zemědělcům a že také všechny politické strany se tváří, jako by rozdělením zemědělské půdy na střední a drobné statky, hospodářci na soukromopodnikatelské základně, byl již vytvořen bezpečný podklad pro budoucí trvalou prosperitu našeho zemědělství.

Je třeba se obávat, že by ponechávání zemědělců v této představě, které jsou nakloněni věřit i eventuální zemědělská krize, způsobená ostrou soutěží lépe organizovaného zahraničního zemědělství, mohly vést v budoucnosti zemědělce k nesprávnému a roztrpčenému hledání viny v neporozumění ostatních stavů a neporozumění celého státu zemědělskému lidu. Na problém soutěživosti a způsob organizace našeho zemědělství je třeba se dívat více odborně a méně politicky, neboť právě nestranné odborné posuzování věcí, nezatížené jakoukoliv uzavřenou ideologií — ať socialistickou a kolektivistickou či liberalistickou — může být právě vysoce politické v dobrém slova smyslu.

Beze sporu je třeba dnes od zemědělce žádat ideovou pružnost v hospodářském myšlení, která by mu umožňovala použít podle potřeby systému soukromopodnikatelského nebo kolektivistického a v případě nutnosti se v běžných oborech výroby zcela přeorientoval na výrobu kolektivistickou.

Technické a přirozené možnosti velkých výrobních států zemědělských jsou takového rázu, že jim sotva bude možno čelit pouze rozhledem a mimořádnou dřinou drobného jednotlivce, nýbrž spíše záměrnou racionální organizací vhodně diferencovaných větších výrobních jednotek. Nelze věřit, že je možno již nyní s oprávněností tvrdit, že máme úspěšnou a rentabilní organizaci středního statku do budoucnosti v podstatě s úspěchem rozřešenu a že již běží jen o hospodářství malá. Počítá se snad příliš s pravidelnou výrobní činností všech členů zemědělské rodiny, tedy i ženy a nedospělých dětí. Ale právě této vady se musíme v sociálně citlivém státě zbavit a ženu zaměstnávat výrobními pracemi jen tehdy, když to ostatní rodinné povinnosti připouštějí.

Těžkosti zemědělské výroby jsou velmi mnohostranné a z části zastaralého původu, proto i čistě odborné jejich řešení nebude nikterak snadné. I ono musí počítat s nejdůležitějším činitelem každého podnikání s člověkem a s pouze pozvolným přizpůsobením rolnického lidu novým okolnostem, potřebám a možnostem.

Konečně řešení musí usilovat o nejvyšší možnou ekonomii výroby a o dokonalé využitkování jednak mnohotvárnosti a různorodosti našich přirozených výrobních podmínek zemědělských, čili tak zv. pohnutí geomorfoloických, jednak mnohoznačných individualistických schopností českého a slovenského člověka. Bude patrně potřeba krok za krokem přemáhá psychologické těžkosti kolektivistického zemědělského podnikání a usměrňovat náš lid více pro zápas o překonání společných překážek a splnění společných úkolů, než o pouhé osobní vyniknutí a ukojení osobních zájmů a ambicí. Zápasit více o ideu a věc a méně o osoby než jsme byli dosud zvyklí, mělo by být vůbec naším novým národním heslem.

Z představ, jež se dostávají na přetřes v odborných kruzích a možném budoucím typu našeho zemědělského podniku, přichází v úvahu typ družstevnické nebo soukromopodnikatelské specializované farmy různé velikosti, nejčastěji snad 50 až 100 ha, jež by ovšem musila být nejen moderně vybavena a zmechanisována, ale zejména vysoce odbornicky vedena. Nalezení a vytvoření vhodného typu zemědělského výrobního družstva pro různá speciální odvětví je v první řadě v rukou našich zemědělců, kteří nemohou být do ničeho nuceni, ale musejí být odbornými kruhy nestranně informováni a upozorňováni na velikou odpovědnost za vlastní osud. Vláda lidu znamená i více samostatné iniciativy zemědělců, kteří jako individualisté nemohou jen čekat, co jim kdo ukáže, o čem je názorným příkladem přesvědčí nebo k čemu je situace v budoucnosti donutí.

Zemědělci musí věřit jako celek více v opravdovou starost ostatních vrstev o budoucnost zemědělců jakožto nezbytné složky národa a musí nalézt ve svém stavu též novou politickou rovnováhu, které, jak se zdá, dosud postrádají. Je potřeba, aby zemědělci více věřili v sílu českého a československého demokratického myšlení, které dá každému možnost vydobýt si to, na co má právo.

Zemědělci by měli uvažovat též o tom, zda právě individualistické vlastnosti jejich a nedostatek cílevědomého politického, nikoliv stranického uvědomění, t. j. ideová bezradnost, není hlubší příčinou nesnáží, které vznikají kolem řádného ustavení Jednotného svazu českých zemědělců, jeho

kompetence, práv a významu. Dělníci a zaměstnanci jiných oborů nehledají tolik osobní nezávislosti a dospělí patří k lepší rovnováze mezi citěním individualistickým a kolektivním. Projevují proto více soudržnosti a dosahují větších úspěchů politických i odborářských.

Zemědělci jako celek musí nalézt vzhledem k úkolům, které je čekají, střední pokrkovou cestu a novou politickou rovnováhu. Je třeba, aby se politicky a ideově dostali na světovější úroveň. Tim získají i lepší základnu pro správné řešení svých čistě odborných výrobních otázek. Musí vystoupit ze svého rodinného uzavření a z vesnické izolace a vyrovnat svůj individualismus s potřebami národního a světového společenství. K tomu ovšem potřebují hlubšího, nejen odborného vzdělání. Venkov dnes stůně nedostatkem dobré inteligence. Specialisace výroby a uplatnění technického a organizátorského pokroku přivedly by na venkov více inteligence, která by se stávala přirozeným vůdcem zemědělských vrstev. Také proto je vytvoření větších zemědělských závodů družstevnických neb soukromopodnikatelských potřebné.

Inž. Vladimír Emmer,
rada Státních výzkumných ústavů zemědělských,

dopisy

Sdělení

K článku »Hlas barikádníků«, uveřejněnému v 9. čísle časopisu »Dnešek« z 29. května 1947 na stránce 144, v němž se uvádí: »Muzelo nás, že jsme neviděli na slavnostní tribuně pana ministra NO nebo pana náčelníka štábu«, sděluje MNO:

Ministr národní obrany arm. gen. L. Svoboda byl v době slavnosti vládou delegován do Olomouce a nemohl se proto oslav pražského povstání na Staroměstském náměstí zúčastnit.

Náčelník hl. štábu arm. gen. B. Boček byl přítomen oslavám jak 4., tak 11. května. Je tedy tvrzení, že se oslav nezúčastnil, nesprávné a vyvodit z toho učiněné rady jsou zbytečné.

Účast gen. Kutívašera na oslavách květnové revoluce byla nařízena MNO a je proto úplně nesprávné tvrzení, že si ji barikádníci musili vynucovat.

Místní národní výbor v Oloví

Redakce časopisu Dnešek!

V časopisu Dnešek byla v rubrice Otázky a odpovědi pod hlavičkou »Řekněme si pravdu« pisatelkou Katkou Hrabovskou uveřejněna stať, ve které se uvádí, že úřady v Oloví povýšenecky odmitají jednat se Slováky bez tlumočnicka. Jelikož kromě poštovního úřadu jest v Oloví jen úřad místního národního výboru, ohrazuje se MNV na základě usnesení rady ze dne 9. t. m. ostře proti tomuto naprosto nepravdivému tvrzení. Místní národní výbor slovenským osidlcům zdejšího města vychází všemožně vstříc. Jest smělné tvrzení, že na úřad MNV se povýšenecky odmitá jednat se Slováky bez tlumočnicka. Jest ovšem pravdou, což si paní pisatelka asi neověřila, že z místních slovenských osidlců, reemigrantů z Maďarska, jen asi 15% ovládá jazyk slovenský nebo český. Tuto skutečnost prohlásil zástupci »Maticy slovenské« na schůzi MRO, konané dne 6. 6. 1947.

V případech, kdy strana neumí mluvit česky nebo slovensky, není jiné pomoci, než jednat prostřednictvím tlumočnicka, jelikož úředníci MNV ani jeho předseda jazyk maďarský neovládají a jednání v tomto jazyku jest veřejným zaměstnancům, stejně tak jako jednání v jazyku německém, zakázáno.

Pokud se týče dalšího povšechného prohlášení, že slovenští zaměstnanci jsou okrádání na potravinových lístcích, můžeme paní pisatelce posloužit případy prodeje potravinových lístků a různých poukazů německým specialistům, neboť s těmi se tyto osidleni lépe dohodnou, jelikož do značné míry ovládají jazyk německý.

V důsledku toho, že článek napadá MNV, tedy úřad lidové správy, žádá MNV, by stať článku, napadající MNV, byla odvolána, jinak podáme na pisatelku žalobu prostřednictvím právního oddělení Ústředí obcí, měst a okresů.

Místní národní výbor v Oloví.

Předseda: Frt. Bárta.

listárna redakce

V. Z., Praha. Předseda protektorátního Svazu průmyslu dr. Bernhard Adolf nebyl odsunut do Německa. Je od 17. dubna v soudní vazbě.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRÁVY

Jaroslav Kolman Casuis

TY MOŽNÁ NECHCEŠ

Ty možná nechceš, abych se ti
kořil,
ty možná chceš, abych se
k tobě zdvihl,
Ty ujařmils, a srdce nepokořil:
Jdu za tebou s tou vůlí
v nozdřách svých.

Ty dals mi tvrdost, tvrdosti
své děl
a já ji vybrousil do třpytné
fasety.
Ty dals mi tvář, abych jen já
to byl
a já ji vyhloubil, abys to byl
i ty.

Snad jednou sám se k tobě
dohmatám
rukama, které chtěly by tě
zjmat.
Svým poutem pak je musíš
skouiti sám,
ke dlaní dlaň, já neumím je
spínat.

Ze sbírky »Nůž na stole«.

NOVÉ KNIHY

PŘEKLADY POLSKÝCH BÁSNÍKŮ

Vysoká je úroveň polské poe-
sie. Má v sobě nejkrásnější
slovanské a řekli bychom ra-
ději lidské vlastnosti, něhu a
tichou vroucnost, důvěrnou
spjatost se životem i zádu-
mělostí touhy. Leč tato zádu-
mělost nemá nic společného
s trudnomyslností, pramenící
z citové chudoby a duchovní
vykořeněnosti, nýbrž je to zá-
dumělost života plného a tou-
žičho rozpoutat se k radosti,
je to zádumělost srdce překo-
pujícího a nikoliv prázdňého.
To jsou prvky, spojující Máchu
s Lermontovem, Tuwima s Ho-
rou, Jeseniem a Puškinem, je
to stále táž bezprostřední a
něžná láska k životu, která je
neodlučitelná od statečného bo-
je Slovanů a jejich bohatýrské
cesty za všelidskou pravdu.

Když pročítáme Janem Pi-
lařem skvěle přeložený výbor
polské poeie z let vojny »Po-
chodně« (vyd. Borový, 103
str., za 40 Kčs), jejichž ten-
dence i tematika je přirozeně
určována potřebami doby, tím
spíše si uvědomíme tyto char-
akteristické vlastnosti, jež se
stávají základními črtnostmi
polských veršů. Ani tam, kde
verš je hněvivý a bojovný, ja-
ko u Przybosze a Broniewské-
ho, ani tam, kde nabývá klasic-

Raději se mýlit stokrát, než jednou navždy, slepě, sobě-
libě, beznadějně, nenapravitelně.

JOSEF ČAPEK

kého vznosu, jako u Ważyka,
či poněkud rétorické přímoča-
rosti, jako u Xenie Żytomir-
ské, nikde nezazní nepřirozený
tón křiku či sentimentality, jež
jsou vždy neklamným znakem
málo pravdivého prožitku ne-
bo vyjádření. Formálně je pol-
ská poeie prostší, blízká ho-
rovskému verši, není v ní oká-
zalost i metaforických vý-
střelků, které charakterisují
i některé nejlepší sbírky našich
současných básníků. Českého
čtenáře patrně překvapí vzá-
cná srozumitelnost a obsažnost
těchto veršů, na niž si už po-
malu odvykl a smířil se pokor-
ně s tím, že k „hodnotné“ poe-
ii patří i nezbytná dávka „ne-
pochopitelná“ a křivolakých,
vyspekulovaných metafor, jež
je třeba luštit jako křížovku.
V „Pochodních“ není jediná
báseň, kde by se tento nezdra-
vě spekulativní duch projevo-
val v tendenci nebo v zá-
měrném subjektivismu, ve for-
málním artismu a v podobných
rafinovaných schválnostech.
Všechno je podloženo příliš
vážným prožitkem, než aby zde
mohl najít své místo papírový
efekt. Válka je tu zřena ne
„sub specie aeterni“, ale s hle-
diska živých lidí, účastníků. A
tím hlouběji je zde zachycena
podstata nedávné minulosti.
Nečetl jsem dosud krásnější
báseň z koncentračního tábora,
než je Jastrunova „Noc v ba-
ráku“. A za všchnu hořkou
zkušenost i vítězná fanfára
mluví dva neokázalé verše Leo-
polda Staffa s konce války:
„Budeme znovu bydlet ve svém
domě, a po svých schodech bu-
deme stoupat výš.“ Jan Štern.

(Přeloženo z Práce.)

Státní nakladatelství »Svi-
jetlost« v Sarajevě, jehož ředi-
telem je spisovatel Marko
Marković, vydalo dvě díla,
která dostala státní cenu. Je
to román Iva Andriće
»Most na Drině« a báseň
Skendera Kulenoviće
»Stojanka, matka kněžepol-
ská«. Ve sbírce »Osvobozenec-
ká válka« vydalo nakladatel-
ství kroniku Rod. Colakovi-
viće »Zápisky z války«, Sla-
vka Mićanoviće »Z Maje-
vice a Semberie« a první ro-
mán z národní osvobozenec-
ké války »Krok od Dragana Si-
miće. Kromě toho tu vyšlo
ještě několik jiných děl, na
př. soubor próz »Povídky od

bosensko-židovského prozai-
ka Isaka Samokovlje a vě-
decké dílo o Bosně »Mladá
Bosna« od Veselina Masle-
še, který padl v národní osvo-
bozenecské válce. K. i.

Překlady z Halase a Holana
v srbském časopise. Srbský
literární měsíčník vycházející
v Novém Sadě, přináší ve svém
prvním letošním čísle překlady
z české literární tvorby.
Docent české literatury na
břehradské universitě Kre-
šimir Georgijević přeložil Ha-
lasovu báseň »Praze«, a »Zpěv
úzkosti« a ze sbírky »Torso
naděje« a výňatek z Holanova
»Díku Sovětskému svazu«. Ta-
to ukázka z české literární
tvorby je doplněna studií dr.
Jaroslava Nečase o současné
české poeii a studii Fr. Lang-
ra o poválečném českém dra-
matu.

BULHARSKÉ KNIHY

Nedávno vyšla kniha spisova-
tele Konstantina Petkanova
»Belite izvory« (Bílé prameny),
která je druhým dílem trilogie
»Damjanova čeleď«, neseťkala
se v bulharských literárních
kruzích s velkým úspěchem.
Kritika vytýká spisovateli jeho
příliš subjektivní vztah ke sku-
tečnosti, jakož i to, že Kon-
stantin Petkanov dovede pře-
hlédnouti často i ta nejdůle-
žitější historická fakta daného
údobí, v jehož rámci spisovatel
svůj námět rozvíjí.

»Kapitán Drago« je název
nové knihy spisovatele Marko
Pola, pseud., který prostě,
avšak s uměním opravdového
znalce ličí život rybářů Černé-
ho moře.

Vyšla kniha Orlina Vasileva
»Zitie-bytie«. V krásném bu-
lharském jazyku řadou reportá-
ží a povídek ličí autor události
a příhody ze svého vlastního
života, jakož i ze života bulhar-
ského národa v posledních le-
tech fašistické diktatury. Vy-
dalo nakladatelství »Narizdat«.

Knih »Pod bombami« od
Marko Polo, pseud., obdržela
nedávno cenu sofijské obce.
Autor ličí ve svém díle úžasné
útrapy, jimiž prošlo obyvatel-
stvo hlavního města Bulharska
během posledních let války.

Heinrich Mann, který v exi-
lu uveřejnil essaye »Nenávist«
a »Odvah«, autobiografii »Po-
hled na věk« a romány »Hen-
ri IV.« a »Lidice«, ukončil dal-
ší román a doplnil jeho

VÝSTAVA NÁRODNÍHO
UMĚLCE JOSEFA HORY

Výstava mistra Josefa Hory,
připravená pěti básnickou
choti paní Zdeňky Horové a
přednosty knihovny Národní-
ho muzea dr. Miloslava No-
votného je obrazem života a
díla největšího českého básní-
ka meziválečného údobí, Má-
chova dědice ve století dvacá-
tém, jednoho z největších če-
ských umělců-socialistů. Paní
Horová vybrala z pozůstalosti
nejcharakterističtější ukázky
a jejich organické uspořádání
ve výstavní síni nám podá
souvislý obraz, doplní a ucelí
naši znalost velikého života a
díla. Básníkův rod a jeho dět-
ství nám tu předstoupí před
oči, pak jeho studijní léta,
básnické počátky, cesty, upo-
mínky na přátele i rodinu, je-
ho knihy i knihy o něm, do-
kumenty jeho ilegální čin-
nosti z druhé světové války,
zejména básně v časopise »V
boj« pod pseudonymem Jan
Víra. Z knih tu máme vše-
chna vydání, od prvotin bás-
nickových z Bibliotéky Fondu
Julia Zeyera až po vydání
bibliofilská a po londýnská
»emigrantská« vydání jeho
básní. Zde můžeme sledovat
jak vysoko dostoupila i naše
knížní kultura, neboť málo
Horových knih je ve vydáních
příliš honosných, ale všechny
jsou ve vydáních vkusných, s
dobrým tiskem i dobrou gra-
fickou úpravou. Zejména ma-
líří Karel Svobolinský a Cyril
Bouda vazeleli umělecký vý-
raz, který je Horově poeii
nejbližší. Bylo by však ještě
nutno zachytit výraznou kres-
bou plný sociální význam Ho-
rův. Jeho lyrika o hluboká ci-
tovost tak prohloubená vědo-
mím kolektivní přislůbností s
chudými této země, prohlou-
bená jeho socialistickými nadě-
jemi a básnickou vřídinou ná-
dhery budoucnosti rodné země
a domova, je nám i dnes podle
Hrubinových slov srdcem.
Jímž »po Čechách všude vě-
ří...« Hora je po Nerudovi,
Sládkovi, Sovovi a Tomanovi
nejčestějším básníkem. A také
jeho knihy patří dnes celému
národu, všem, kterým zpíval,
v které věřil a jejichž vítěz-
ství se na konec také dočkal.
Proto jeho výstava je vskutku
činem, kterým lze oslavovat
důstojně i druhé výročí zno-
vunabytí svobody.

Přeloženo

Novinky nakladatelství

PRÁCE

CARSON Mc CULLERSOVÁ:

SRDCE JE SMUTNÝ LOVEC

Tímto románem je k nám po prvé uvedena mladá americká autorka, která byla za něj odměněna velkou americkou literární cenou. Není to příběh prázdné honby za dolarem, ale román prostých amerických srdcí. Přeložila Zd. Wattersonová.

Brož. 84 Kčs, váz. 110 Kčs.

VIKTOR KAVERIN:

DVA KAPITÁNI

Klasický dobrodružný román o dětství a dospívání ruského letce A. Grigorjeva. Odehrává se na pozadí rozsáhlé doby mezi dvěma válkami. V románě ožívá napínavé vypravěčské umění Stevensonovo. — Přeložila R. Novotná.

Brož. 130 Kčs, váz. 160 Kčs

LEWIS MUMFORD:

TECHNIKA A CIVILISACE

Význačný myslitel a duchovní vůdce soudobé Ameriky sleduje v knize vývoj techniky od jejího úsvitu až po dnešek, aby zdůraznil, že se blížíme k vyvrcholení jednoho období, kdy bude v záce budoucnost lidstva i civilisace. — Přeložil V. Roháček.

16 stran hlubotiskových příloh. — Brož. 170 Kčs, váz. 205 Kčs.

U knihkupců.

Nakladatelství Práce, Praha II, Václavské 15

Slova za cenu života

A NYNÍ PROMLUVÍ PAVEL SVATÝ

Londýnské rozhlasové epištoly dr. Prokopa Drtiny z let 1940—1945.

Válečná poselství národu, posilující jeho naději v nejtěžších chvílích pronásledování doma a povážlivé situace na frontách, vyšla v druhém vydání. Kniha, která je významnou dokumentární kronikou válečných let, 460 stran, brož. 90 Kčs, váz. 115 Kčs.

U knihkupců Melantrich

Kniha
Vaší
dovolené

Marie Pujmanová: **POD KRÍDLY**

IV. vydání, 172 stran, brož. 60 Kčs, váz. 80 Kčs.

Lze přímo říci, že v literatuře toho druhu ne-najdeme u nás druhé knihy, kterou bychom ji mohli postavit po bok. Rudé právo.

Anna Marie Tilschová: **HALDY**

III. vydání, 414 stran, brož. 126 Kčs, váz. 156 Kčs.

... tak podařilo se autorce několik opravdu dramatických scén, dobře vymyšlených a mohutně účinných. Česká osvěta.

Zdeněk Bořek Dohalský: **OPUŠTĚNÝ STŮL**

320 stran, brož. 96 Kčs, váz. 126 Kčs.

... jsou tu portréty lidí, s nimiž se Dohalský setkal, a pohledy na jejich práci. V tom ohledu mají první dvě třetiny knihy kouzlo literárních pamětí. Národní osvobození.

Jan de Hartog: **HOLANDESKÁ SLÁVA**

584 stran, brož. 120 Kčs, váz. 150 Kčs.

Hartog se tu představuje jako spisovatel obdivuhodné původnosti. Píše o tom, co dokonale zná, rozsáhlý román ze života námořníků holandských vlečných člunů, které brázdí všech sedm moří světa. Svým stylem upoutá nejen milovníky dobrodružství, ale nejvybíravějšího literárního labužníka. Svobodné noviny

Ernest Hemingway: **KOMU ZVONÍ HRANA**

III. vydání, 516 stran, brož. 140 Kčs, váz. 165 Kčs.

Domníváme se, že každý český čtenář by měl číst tuto knihu, hluboce lidskou a opravdovou, která říká, jak to bylo ve Španělsku, i jak je to teď. Svobodné slovo.

U knihkupců

Fr. Borový

The Daily Telegraph

LONDON

A complete daily survey of international affairs given without misrepresentation or bias. A paper for everyone wishing to be accurately informed on all subjects of world interest. Its treatment of news is influenced only by regard to facts, and its responsible comments are read by people of every shade of opinion

PRICE Kcs. 3

SUBSCRIPTION RATES

	Prague	Provinces
3 MONTHS	Kcs. 235	Kcs. 280
6 MONTHS	" 460	" 550
12 MONTHS	" 900	" 1080

For full particulars write to ORBIS, Praha XII, Stalinova 46, or SVOBODA Praha, or TOPIC Praha.

BRNO - - - Rud. PAVLIČEK
BRATISLAVA - - St. SROBAR

